

The Project Gutenberg eBook of Neljä päivää, by Émile Zola

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Neljä päivää

Author: Émile Zola

Translator: Timo Tuura

Release date: August 5, 2016 [EBook #52726]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NELJÄ PÄIVÄÄ ***

Produced by Juha Kiuru and Tapio Riikonen

NELJÄ PÄIVÄÄ

Kirj.

Emile Zola

Ranskankielestä suomentanut Timo Tuura

Kirjallisia pikkuhelmiä XXVIII.

Hämeenlinnassa, Arvi A. Karisto, 1910.

Hämeenlinnan Uusi Kirjapaino.

SISÄLLYS:

Emile Zola.

I. Kevät.

- II. Kesä.
- III. Syksy.
- IV. Talvi.

Emile Zola.

Emile Zola syntyi Pariisissa huhtikuun 2:nä p:nä 1840. Hänen isänsä oli insinööri — Provençessa olevan Zola-kanavan rakentaja.

Ensimmäisen nuoruutensa Zola vietti Etelä-Ranskassa kunnes hänet pantiin kouluun Pariisiin. Läpikäytyään Lycée Saint-Louis'n rupesi hän apulaiseksi Hachetten kirjakauppaan. Kirjakauppa-apulaisena hän julkaisi ensimmäiset kaunokirjalliset kokeensa eräässä sanomalehdessä. Ensimmäisen kirjallisen voittonsa hän saavutti novellikokoelmallaan "*Contes à Ninon*", jonka hän julkaisi 1864. Seuraavana vuonna ilmestyi sielutieteellinen romaani "*La confession de Claude*", josta jo ilmeni kirjailijan erikoisluonne. "*Thérèse Raquin'issa*" (1867) ja "*Madeleine Férat'issa*" (1868) kirjailija käsittelee patologisia probleemeja naturalistiseen tapaan. Näissä romaaneissa ilmenee Zolan erinomainen kyky kuvata hämmästyttävän, säälimättömän totuudenmukaisesti ihmisluonnon yöpuolia.

1871 aloitti Zola romaanisarjansa "*Les Rougon-Macquart*", missä hän esittää erään toisen keisarikunnan aikuisen perheen vaiheet, kuvaten samalla tuon aikakauden tavat ja olot, sen koko sielullisen olemuksen. Sarjaan kuuluu kaksikymmentä romaaninidosta. Teos on mailmankirjallisuuden huomattavimpia aikaansaannoksia.

"Rougon-Macquart'in" jälkeen ilmestyi toinen romaanisarja, kaupunki-trilogia: "*Lourdes*", 1894, "*Rome*", 1896, "*Paris*", 1898. Vuonna 1899 hän aloitti taas uuden romaanisarjan, "*Neljä evankeliumia*", josta hän ennätti kuolemaansa ennen valmistaa vain kolme osaa: "*Fécondité*" (Hedelmällisyys), "*Travail*" (Työ) ja "*Vérité*" (Totuus).

Hänen kirjallisteoreettisista tutkielmistaan mainittakoon: "*Mes Haines*" (1866), "*Le roman expérimental*" (1881), "*Le naturalisme au théâtre*" (1881), "*Nos auteurs dramatiques*", "*Documents littéraires*". Näissä hän kehittää ja puolustelee naturalismin teoriaa.

Zola on mestari huomioiden teossa. Pyrkimys totuudellisuuteen ei salli hänen säikkyä inhoittavankaan kuvaamista. Mutta huolimatta useinkin rumista yksityiskohdista, on hänen teostensa peruspohjana aina suurenmoinen, ihanteellinen, siveellinen aate.

Ei mikään välttä hänen terävätä silmänsä, ihmissydämen salaisimmat sopukat hän näkee selvästi, hän tuntee tarkoin ihmisluonnon kätkeyimmät toimintavaikuttimet. Mutta vaikkakin hänen henkensä luo kaikkeen alhaiseen ja kurjaan räikeän valaistuksen, niin hän ymmärtää kaiken ja hänen sydämensä on täynnä sääliä. Huonoinkin, hyljätyinkin on vielä säälin arvoinen, hänkin kärsii, näkee nälkää, palelee — ihmisen velvollisuus on auttaa häntä. Zola saarnaa suurpiirteistä, lämminhenkistä altruismia.

Zolan totuuden ja oikeuden rakkaus oli järkkymätön. Tämä tunne pakoitti hänet sanomaan sanansa mailmankuulusta "Dreyfus-jutusta". Kesäkuun 13:nä 1898 hän "Aurore"—lehdessä julkaisi pelottavan kirjoituksensa "J'accuse" ("Minä syytän"). Hän syytti ministereitä, pääesikunnan upseereita, sotilastuomareita, syytti intohimoisesti, kaunopuheisesti, vakuuttavasti — Ranskan yleinen mielipide vihdoinkin heräsi ja tuomitsi syytetyt. Dreyfus-juttu otettiin uudelleen käsiteltäväksi ja Dreyfus vapautettiin.

Zola kuoli kaasumyrkytykseen 1902 — kesken runsashedelmäistä toimintaansa.

Neljä päivää.

(Les quatre journées de Jean Gourdon).

Kevät.

Sinä päivänä alkoi aurinko yhtäkkiä noin kello viideltä aamulla iloisesti paistaa pieneen huoneeseen, joka oli asuntonani setäni Lazaren, Dourgesin kirkkoherran luona. Leveä keltainen auringonsäde lankesi suljetuille silmäluomilleni ja minä heräsin valoon.

Liidun valkeaksi maalattu huoneeni, jonka seinät ja huonekalut olivat valkeasta puusta, säteili iloa. Kävin akkunaan ja katselin, kuinka Durance-joki leveänä virtasi laakson tumman vihreyden keskitse. Ja raittiit tuulenhenkäykset hivelivät kasvojani, virran kohina ja puitten humina tuntui ikäänkuin kutsuvan minua.

Avasin hiljaa huoneeni oven. Ulos päästäkseni oli minun kuljettava setäni huoneen kautta. Hiivin varpaisillani eteenpäin peläten, että suurten kenkien narina herättäisi arvon miehen, joka nukkui vielä, kasvot hymyssä. Ja minä pelkäsin, että kirkon kello olisi alkanut soittaa Angelusta. Lazare setäni oli jo muutamia päiviä seurannut minua kaikkialle surullisen ja suuttuneen näköisenä. Hän olisi ehkä estänyt minua menemästä tuonne alas, virran rannalle, missä aijoin kätkeytyä rannan pajukkoon nähdäkseni, kun Babet, pitkä, tumma tyttö kulki ohi, hän, jonka sulous oli kevään koittaessa minulle selvinnyt.

Mutta setäni nukkui syvää unta. Tunsin melkein omantunnon vaivoja pettäessäni täten häntä ja hiipessäni pakoon. Pysähdyin hetkiseksi katselemaan hänen tyyniä kasvojaan, jotka uni teki lempeämmiksi ja muistin liikutettuna päivää, jolloin hän tuli noutamaan minua kylmästä ja autiosta talosta, josta äitini hautajaissaattue oli lähtenyt. Kuinka paljon hellyyttä, kuinka paljon rakkautta ja viisaita sanoja hän olikaan siitä päivästä lähtien minulle antanut! Hän oli antanut minulle tietonsa ja hyvytensä, koko älynsä ja koko sydämensä.

Tunsin hetken aikaa halua huutaa hänelle:

— Nouskaa ylös, Lazare setä, menkäämme yhdessä kävelemään tuohon lehtokäytävään Durancen rannalle, jota te rakastatte. Raitis ilma ja aamuaurinko virkistävät teitä. Saattepa nähdä miten hyvä ruokahalu meillä on palattuamme!

Mutta entä Babet, joka tulisi virralle, ja jota en saisi nähdä heleässä aamu-puvussaan? Setäni olisi mukana, minun täytyisi luoda silmäni maahan. Hienossa ruohikossa pajun alla vatsallani loikoen olisi minun niin hyvä olla! Tunsin kaihon hiipivän sydämeeni ja hiivin hiljaa hengitystäni pidätellen ovelle. Menin portaita alas ja aloin juosta kuin mieletön toukokuun aamun suloisessa lämpimässä.

Taivaanrannalla oli taivas aivan valkoinen, vain siellä täällä vivahtaen hyvin kauniiseen siniseen ja vaaleanpunaiseen. Kalpea aurinko muistutti suurta hopealamppua, jonka säteet virtasivat kuin valosade Duranceen. Ja leveä ja tyyni virta levittelihe laiskasti punaisella hiekallaan kulkien laakson päästä päähän, muistuttaen sulaa metallia. Lännessä loi matala ja terävähuippuinen kukkulajono vaalealle taivaalle sinipunertavia täpliä.

Jo kymmenen vuotta olin asunut tässä syrjäisessä kolkassa. Kuinka monta kertaa olikaan Lazare setä saanut odottaa minua latinantunnille! Tuo arvon mies tahtoi tehdä minusta oppineen. Mutta minä olin Durancen toisella rannalla, hätyyttelin harakoita, keksin kukkulan, jolla en vielä ollut kiipeillyt. Kotiin palattuani sain nuhteita: latina oli unohtunut, setä raukkani torui minua housujeni repimisestä ja hän vapisi, kun hän välistä näki, että ihoonkin oli tullut pieniä naarmuja. Laakso oli minun, juuri minun, olin sen valloittanut jaloillani, olin sen oikea omistaja rakkauden oikeudella. Ja kuinka rakas olikaan minulle tämä virran osa, nämät kaksi penikulmaa Durancea ja kuinka hyvin me ymmärsimme toisiamme! Tunsin rakkaan virtani kaikki oikut, sen huonon- ja hyvän-tuulenpuuskaukset, sen päivän joka hetki vaihtelevan ulkonäön.

Kun tänä aamuna tulin veden partaalle, tulin aivan häikäistyksi nähdessäni kuinka tyyni ja valkea se oli. Se ei ollut vielä milloinkaan näyttänyt niin iloiselta. Minä pujahdin nopeasti pajujen alle, avoimelle paikalle, jossa auringonsäteet karkeloivat mustassa ruohossa. Kävin loikomaan vatsalleni ja katselin tarkasti kuulostaen oksien välistä polkua, josta Babetin piti tulla.

— Kuinka sikeästi Lazare setä mahtaakaan nukkua! ajattelin.

Ja minä oikaisin pitkin pituuttani sammalille. Aurinko paahtoi lämpimästi selkääni, mutta rintani, joka oli ruohikkoa vasten, oli aivan kostea.

Oletteko milloinkaan aivan läheltä katsellut ruohoa, silmät heinänkorsien tasalla? Babetia odottaessani tutkin katseillani arvelematta ruohomätästä, joka oli todella kokonainen maailma. Siinä oli katuja, poikkikatuja, toreja, kokonaisia kaupunkoja. Pohjimmaisena oli suuri tumma läjä, jossa menneen keväiset lehdet surullisesti mätänivät, hennot korret ylenivät maasta, pitenivät, koukistuivat sirosti. Siellä oli hoikkia pylväikköjä, kirkkoja, aarniometsiä. Näin kahden pienen hyönteisen käyskentelevän

tässä äärettömyydessä, ne olivat varmaan eksyksissä sillä ne vaelsivat pylväiköltä toiselle, kadulta kadulle levottoman ja huolestuneen näköisinä.

Juuri sillä hetkellä näin kohottaessani katseeni ylhäällä polulla Babetin valkeat hameet mustaa maata vasten. Tunsin hänen harmaan valkokukikkaan karttuunihameensa. Painauduin syvemmälle ruohikkoon, tunsin kuinka sydämeni sykki maata vasten, niin että miltei hieman kohosin maasta joka sykähdyksellä. Rintaani poltti, nyt en enää tuntenut aamukastetta.

Nuori tyttö tuli kevyesti polkua alas. Hänen hameensa viistivät maata ja heiluivat ihastuttavasti. Näin hänet kiireestä kantapähän, aivan suoraryhtisenä ylpeässä ja onnellisessa suloudessaan. Hän ei tiennyt, että minä olin pajujen alla, hän käveli huolettomana välittämättä tuulesta, joka kohotti hänen hameensa helmaa. Näin hänen jalkansa, jotka sipsuttivat nopeaan, nopeaan ja osan hänen valkoisten sukkiensa peittämästä nilkastaan, joka oli käden paksuinen ja sai minut suloisesti ja kiusallisesti punastumaan.

Ah, silloin en nähnyt enää mitään, en Durancea, en pajuja, en valkeata taivasta. Annoin palttua laaksolle. Se ei enää ollut hyvä ystävä, sen ilot ja surut jättivät minut aivan kylmäksi. Mitä huolin tovereistani, kallioista ja kukkuloiden puista! Virta saattoi minun puolestani muutta mutkitta suoria tiehensä jos tahtoi, minä en olisi sitä kaivannut.

Ja kevät, minä en välittänyt keväästäkään! Se olisi voinut viedä pois auringon, joka lämmitti selkääni, lehdikkönsä, säteensä, koko toukokuisen aamunsa, ja minä olisin jäänyt loikomaan haltioissani katsellen Babetia, joka kulki polkua pitkin häilytellen suloisesti hameitaan. Sillä Babet oli sydämessäni saanut laakson sijan, Babet oli itse kevät. En ollut milloinkaan häntä puhutellut. Me punastuimme molemmat kun katsoimme toisiimme Lazare sedän kirkossa. Olisin voinut vanhoa, että hän ei voinut minua sietää.

Tänä päivänä hän jutteli hetkisen pesijättärien kanssa. Hänen hopeanheleä naurunsa yhtyneenä Durancen kohinaan kuului piilopaikkaani. Hän kumartui ammentamaan vesitilkkasen nyrkkiinsä, mutta ranta oli korkea, Babet oli vähällä pudota ja piti kiinni ruohosta.

Outo väristys jähmetytti vereni. Nousin äkkiä ja tuntematta kainoutta, punastumatta juoksin nuoren tytön luo. Hän katsoi minuun säikähtyneenä, sitten hän hymyili. Minä kumarruin ollen vaarassa pudota. Onnistuin saamaan oikean käteni, jonka sormet pusersin yhteen, täyteen vettä. Ja minä tarjosin Babetille tätä omituista pikaria kehoittaen häntä juomaan.

Pesijättäret nauroivat. Babet oli hämillään eikä uskaltanut ottaa vastaan, hän epäröi, pää puoleksi pois päin kääntyneenä. Viimein hän teki päätöksensä, lähensi suloisesti huulensa sormieni päihin — mutta hän oli liian kauvan viivytellyt, vesi oli haihtunut. Silloin hän purskahti nauramaan, tuli lapselliseksi ja minä näin kyllä, että hän piti minua pilkkanaan.

Minä olin kovin hämilläni. Kumarruin uudelleen. Tällä kertaa ammensin vettä molemmin käsin ja kiiruhdin viemään ne Babetin huulille. Hän joi, ja minä tunsin hänen suunsa kosketuksen lämmön, joka nousi käsivarttani pitkin rintaani ja pani sen hehkumaan.

— Kuinka Lazare setä mahtaneekaan nukkua! sanoin aivan hiljaa itsekseni.

Näin saneessani huomasin mustan varjoni vieressäni ja kääntyessäni näin setä Lazaren omassa persoonassaan muutaman askeleen päässä — hän katsoi vihaisen näköisenä Babetia ja minua. Hänen kauhtanansa näytti aivan valkoiselta auringonpaisteessa; hänen silmissään oli moitetta, joka herätti minussa halun itkeä.

Babet pelästyi kovin. Hän punastui, hän kiiruhti pois sopertaen:

— Kiitos, herra Jean, kiitän teitä.

Minä kuivasin märkiä käsiäni ja seisoin hämilläni, liikkumattomana Lazare sedän edessä.

Tuo arvon mies seisoj käsivarret ristissä, yksi kauhtanansa kulma kohotettuna ja katseli Babetia, joka päätään kääntämättä juoksi polkua ylös. Kun Babet oli kadonnut pensasaitojen taa, loi hän katseensa minuun, ja minä näin hänen lempeillä kasvoillaan surullisen hymyilyn.

— Jean, sanoi hän, tule, kävelkäämme suuressa lehtokäytävässä. Aamiainen ei ole vielä valmis. Meillä on puolituntinen aikaa.

Hän lähti kävelemään hiukan laahaavin askelin, välttämättä kasteisia heinänkorsia. Hänen kauhtanansa, jonka helma viisti maata, kahisi hiljaa. Hänellä oli rukouskirja kainalossa, mutta hän oli unohtanut aamuluettavansa ja hän kulki kumarassa, uneksien, puhumatta sanaakaan.

Hänen äänettömyytensä teki minut alakuloiseksi. Hän oli tavallisesti puhelias. Joka askeleelta levottomuuteni kasvoi. Varmaan oli hän nähnyt minun antavan Babetille juoda. Jumalani, mikä näky! Nuori tyttö, joka nauraen ja punastuen kosketti huulillaan sormenpäitäni, ja minä, joka seisoin varpaillani, kädet ojennettuina ja kumarruin aivankuin häntä suudellakseni. Nyt tuntui minusta tekoni hirvittävän rohkealta. Ja koko arkuuteni palasi. Ihmettelin, kuinka olin saattanut uskaltaa antaa suudella sormiani niin suloisella tavalla.

Ja Lazare setä, joka ei puhunut mitään, ja joka yhä käveli edessäni luomatta katsettakaan vanhoihin puihin, joita hän rakasti! Varmaankin hän valmisti rangaistussaarua. Hän kuletti minut suureen lehtokäytävään vain saadakseen rauhassa torua minua. Sitä kestäisi ainakin tunnin: aamiainen jäätyisi, minä en voisi palata virran partaalle uneksimaan poltosta, jonka Babetin huulet olivat jättäneet käsiini.

Me olimme tulleet suureen käytävään. Tämä leveä ja lyhyt lehtokäytävä kulki yhdensuuntaisesti virran kanssa. Sen muodostivat suuret, onttorunkoiset tammet, jotka levittivät valtavia, korkeita oksiaan. Puitten alla kattoi maan hieno ruoho ja aurinko, joka pilkisti lehtien lomitse, kirjaili tämän ruohomaton punertavalla kullalla. Loitompana levisi ylt'ympäri heleänvihreitä vainioita.

Kääntymättä, muuttamatta askeleitaan kulki setäni käytävän päähän asti. Siellä hän pysähtyi ja minä asetuin hänen viereensä ymmärtäen, että kauhea hetki oli tullut.

Virta teki äkkinäisen mutkan, pieni rintavarustus teki käytävän päästä jonkunlaisen penkereen. Tästä varjoisasta paikasta näkyi aurinkoinen laakso. Tasanko laajeni avarana eteemme useamman penikulman laajuudelta. Aurinko nousi taivaalle, jossa aamun hopeaiset säteet olivat vaihtuneet kultavirraksi; häikäisevät valonsäteet hiipivät taivaanrannalta, pitkin kukkuloita ja levisivät tasangolle kuin tulipalon hehku.

Oltuaan hetkisen hiljaa, kääntyi Lazare setä minun puoleeni.

— Hyvä Jumala, nyt tulee saarna! ajattelin minä.

Ja minä painoin pääni alas. Setäni osoitti kädenliikkeellä laaksoa, sitten hän kääntyi ja sanoi hitaasti:

— Katsohan Jean, tuo on kevät. Maa iloitsee, poikani, ja minä olen tuonut sinut tänne, tämän valomerren ääreen näyttääkseni sinulle keväisen ajan ensimmäiset hymyilyt. Katso, mikä loisto ja mikä viehkeys! Laaksosta kohoaa lämpimiä tuoksujia, jotka hivelevät kasvojamme kuin elämän henkäys.

Hän vaikeni ja näytti uneksivan. Olin kohottanut hämmästyneenä otsani hengittäen helpommin. Setäni ei saarnannutkaan.

— Nyt on kaunis aamu, jatkoi hän, aamu, joka on nuoruuden. Sinun kahdeksantoista vuottasi sopivat mainiosti tähän vehreyteen, joka on tuskin kahdeksantoista päivän vanha. Kaikkialla loistaa ja tuoksuu, eikö totta? Suuri laakso on sinusta autuuden asuinsija: virta on olemassa antaakseen sinulle viileyttä, puut luodakseen sinulle varjoa, vainiot huokuakseen sinulle hellyyttä, taivas itse syleilläkseen taivaanrantaan, jota sinä tutkit toivoen ja kaivaten. Kevät kuuluu sinun ikäisillesi poikasille. Se opettaa pojille, miten tulee antaa nuorille tytöille juoda.

Painoin uudelleen pääni alas. Varmasti oli Lazare setä nähnyt minut.

— Minunlaiseni vanha ukko, jatkoi hän, vasta osaa oikein arvostella kevään ihanuutta. Minä, Jean parkani, rakastan Durancea, koska se kostuttaa näitä vainioita ja elähyttää koko laaksoa; rakastan puiden nuorta lehtipukua, koska se ennustaa kesän ja syksyn hedelmiä, rakastan taivasta, koska se on meille laupias ja lämmöllään kiirehtää maan hedelmällisyyttä. Minun olisi kerran pitänyt sanoa tämä sinulle, sanon sen sinulle mieluummin tänään, tällä aamuhetkellä. Itse kevät antaa sinulle opetuksen. — Maa on laaja työpaja, jossa ei milloinkaan pidetä joutoajoja. Katso tätä kukkaa jalkojemme juuressa: sinä huomaat siinä vain tuoksun, minä näen siinä työtä, se täyttää tehtävänsä luodessaan osansa elämää, pienen mustan siemenen, joka ensi keväänä vuorostaan tekee työtä. Ja nyt, katso aavaa taivaanrantaan. Kaikki tämä ilo on vain luomisen iloa. Vainiot hymyilevät, ne alkavat ikuisen toimintansa. Kuuletko tällä hetkellä kuinka luonto hengittää voimakkaasti, äänekkäästi ja kiirehtien? Lehdet huokaavat, kukat kiirehtivät, vilja kasvaa lakkaamatta, kaikki kasvit, jokainen ruokokorsi kilpailee siitä kuka nopeimmin kasvaa, ja virran liikkuva vesi auttaa yhteistyötä ja nuori aurinko, joka nousee taivaalle, elähyttää työntekijäin ikuista aherrusta.

Setäni pakoitti minut tällöin katsomaan häntä silmiin. Hän jatkoi:

— Sinä ymmärrät, Jean, mitä ystäväsi kevät sanoo. Se on nuoruus, mutta se valmistaa kypsyyden aikaa, sen hymyily on vain työniloa. Kesä tulee olemaan voimaa uhkuva, syksy hedelmällinen, sillä kevät laulaa tällä hetkellä täyttäessään riipeästi tehtävänsä.

Minä olin kovin hämilläni. Ymmärsin Lazare setääni. Hän piti minulle sittenkin nuhdesaarnan, jossa hän sanoi, että olin laiskuri ja että työnteon hetki oli tullut.

Setäni näytti olevan yhtä hämillään kuin minäkin. Epäröityään hetkisen sanoi hän hiukan sopertaen:

— Jean, sinä olet tehnyt väärin, kun et ole tullut kertomaan minulle kaikkea... Koska sinä rakastat Babetia ja koska Babet rakastaa sinua...

— Babet rakastaa minua! huudahdin minä

Setäni teki kärsimättömän liikkeen.

— Niin, niin. En tarvitse uutta tunnustusta.... Hän itse on sen minulle tunnustanut.

— Hän on sen teille tunnustanut, hän on sen teille tunnustanut!

Ja minä hyökkäsin äkisti Lazare sedän kaulaan.

— Oi kuinka olen iloinen! lisäsin minä... En olisi milloinkaan puhunut hänelle, se on tosi... Hän on sanonut sen teille ripillä, eikö totta?... Milloinkaan en olisi uskaltanut häneltä kysyä rakastaako hän minua, milloinkaan en olisi saanut sitä tietää... Oi, kuinka olen teille kiitollinen!

Lazare setä oli aivan punainen. Hän tunsu, että oli menetellyt taitamattomasti. Hän oli luullut, etten ensi kertaa ollut yhdessä nuoren tytön kanssa ja siten antoi hän minulle varmuuden, kun en vielä uskaltanut uneksia toivostakaan. Hän vaikenä nyt vuorostaan ja minä tulin kaunopuheiseksi.

— Ymmärrän kaikki, jatkoin minä. Te olette oikeassa, minun täytyy tehdä työtä ansaitakseni Babetin. Mutta saattepa nähdä kuinka rohkea minä olen... Oi kuinka te olette hyvä Lazare setä ja kuinka hyvin te puhutte! Ymmärrän mitä kevät puhuu, tahdon, että minunkin kesäni on oleva voimakas, syksyni hedelmällinen. Täällä on hyvä olla, täältä näkyy koko laakso; minä olen nuori kuten se, tunnen itsessäni nuoruuden, joka pyrkii täyttämään tehtävänsä...

Setäni tynnytti minua.

— Hyvä on, Jean, sanoi hän. Olen kauvan toivonut tekeväni sinusta papin ja siinä tarkoituksessa olen myös antanut sinulle opetusta. Mutta se, mitä olen tänä aamuna nähnyt virran partaalla, pakottaa minut luopumaan rakkaimmasta toiveestani. Taivas ohjaa meidän askeleitamme. Sinä tulet rakastamaan Jumalaa toisella tavalla... Sinä et saa jäädä tähän kylään, tahdon että palaat vasta iän ja työn kypsyttämänä. Olen valinnut sinulle kirjaltajan ammatin, tietosi tulevat olemaan sinulle hyödyksi. Muuan ystäväni, eräs kirjanpainaja Grenoblessa odottaa sinua ensi maanantaina.

Minut valtasi levottomuus.

— Ja minä palaan mennäkseni naimisiin Babetin kanssa? kysyin minä.

Setäni hymyili tuskin huomattavasti. Vastaamatta suoraan hän sanoi:

— Kaikki muu on taivaan huomassa.

— Taivas olette te, minä uskon hyvyteenne. Oi setäni, pitäkää huolta, ettei Babet unohda minua. Minä teen työtä hänen tähtensä.

Silloin Lazare setä osoitti vielä kerran laaksoa, joka tulvehti valosta, kuumana ja kultaisena.

— Siinä on toivo, sanoi hän. Älä ole niin vanha kuin minä, Jean. Unohda saarnani, ole tietämätöin kun tämä laakso. Se ei ajattele syksyä, se nauttii omasta ilostaan, se tekee työtä huoletonna ja rohkeana. Se toivoo.

Ja me palasimme pappilaan kävellen hitaasti auringon kuivaamassa ruohikossa, keskustellen liikutettuina läheisestä erostamme. Aamiainen oli jäähtynyt, niinkuin olin arvannut, mutta siitä minä vähän välitin. Sain kyöneleet silmiini joka kerran kuin katsoin Lazare setää. Ja Babetia muistaessani sydämeni sykki tykehtyäkseen.

En muista, mitä tein lopun päivää. Luulen, että menin loikomaan pajujen alle virran partaalle. Setäni oli oikeassa, maa työskenteli. Kallistaessani korvaani nurmikkoon olin kuulevinani yhtämittaista huminaa. Silloin uneksin elämästäni. Painautuneena ruohikkoon kuvittelin elämää täynnä työntekoa Babetin ja Lazare sedän rinnalla. Maan elinvoimainen nuoruus oli täyttänyt rintani, jota painoin lujasti maaemoa vasten ja oli hetkiä, jolloin kuvittelin olevani yksi voimakkaista pajuista ympärilläni. Illalla en voinut syödä päivällistä. Setäni ymmärsi epäilemättä ajatukset, jotka minua tukehuttivat, sillä hän ei ollut huomaavinaan ruokahalunpuutettani. Heti kun saatoin nousta pöydästä, kiiruhdin jälleen ulos

hengittämään raitista ilmaa.

Raitis tuuli puhalsi virralta päin, jonka kumea kohina kuului kaukaa. Pehmeä valo lankesi taivaasta. Laakso levisi kuin rannaton varjomeri, tyynenä ja läpinäkyvänä. Ilmasta kuului epäselviä ääniä, jonkunlaista intohimoista värinää, kuten suurten silpien suhinaa, pääni päältä. Pistäviä tuoksuja nousi maasta ruohon raittiin tuoksun kera.

Olin mennyt ulos saadakseni nähdä Babetin, tiesin, että hän tuli joka ilta pappilaan ja minä kätkeysin pensasaidan taakse. En ollut enään ujo kuten aamulla; pidin aivan luonnollisena odottaa häntä siellä, koska hän rakasti minua ja koska minun täytyi ilmoittaa hänelle lähtöni.

Kun kirkkaassa yössä näin hänen hameensa, kävin hiljaa häntä vastaan. Sitten kuiskasin matalalla äänellä.

— Babet, Babet, se olen minä.

Hän ei tuntenut minua ensin, hän säikähtyi. Kun hän tunsi minut, näytti hän yhä enemmän pelästyneeltä, mikä minua suuresti kummastutti.

— Tekö se olette, herra Jean? sanoi hän. Mitä teette täällä? Mitä te tahdotte?

Olin häntä lähellä, otin häntä kädestä.

— Rakastattehan minua, eikö totta?

— Minä, kuka sen on teille sanonut?

— Lazare setä.

Hän oli hämmästyksen lyömä. Hänen kätensä alkoi vavista kädessäni. Kun hän aikoi paeta tartuin hänen toiseenkin käteensä. Me seisoimme vastatusten jonkunlaisessa syvennyksessä, jonka pensas-aita muodosti ja minä tunsin Babetin läähättävän hengityksen kasvoillani. Yön viileys ja värisevä hiljaisuus ympäröi meitä.

— En tiedä, sopersi nuori tyttö, en ole milloinkaan sitä sanonut... Herra kirkkoherra on ymmärtänyt väärin... Pyydän, päästäkää minut, on kiire.

— Ei, ei, sanoin minä, tahdon, että te tiedätte minun lähtevän huomenna pois ja että te lupaatte aina minua rakastaa.

— Te lähdette huomenna!

Kuinka paljon hellyyttä panikaan Babet tuohon suloiseen huudahdukseensa! Olen vieläkin kuulevinani hänen säikähtyneen äänensä, täynnä surua ja rakkautta.

— Näettehän, huudahdin minä vuorostani, että Lazare setä on puhunut totta. Hän ei muuten milloinkaan valhettelekaan. Te rakastatte minua, te rakastatte minua Babet! Tänä aamuna ovat huulenne aivan hiljaa kertoneet sen sormilleni.

Ja minä sain hänet istuutumaan pensaiden juurelle. Muistissani on säilynyt ensimmäinen rakkaudenkeskusteluni hartaassa viattomuudessaan. Babet kuunteli minua kuin pieni sisar. Hän ei enää pelännyt, hän kertoi rakkautensa tarinan. Me teimme juhlallisia lupauksia, viattomia tunnustuksia, rakensimme lukemattomia suunnitelmia. Hän vannoi, ettei tulisi menemään naimisiin kenenkään muun kuin minun kanssani, minä vannoin, että tulisin työllä ja rakkaudella ansaitsemaan hänen kätensä. Pensaiden takana oli sirkka, joka säesti keskusteluamme toivoa herättävällä laulullaan ja koko hämärässä kuiskiva laakso tuntui innokkaasti kuuntelevan meidän hiljaista jutteluamme.

Me erosimme unohtaen suudella toisiamme.

Kun palasin pieneen huoneeseeni, tuntui minusta, kuin olisin jättänyt sen vähintään vuosi sitten. Tämä lyhyt päivä tuntui minusta ikuiselta onnessaan. Se oli kevätpäiväni, elämäni lämpöisin ja tuoksuvain päivä, jonka muisto nykyhetkellä on kaukainen ja liikutettu ääni nuoruudestani.

II.

Kesä.

Kun sinä päivänä kello kolme aamulla heräsin, makasin paljaalla maalla lopen uuvuksissa, kasvot hiessä. Helteinen ja painostava kesäkuunyo painoi raskaana rintaani.

Ympärilläni nukkuivat toverini vaippoihinsa kääriytyneinä; he muodostivat mustia täpliä harmaassa maassa ja hämärä tasanko läähätti: olin kuulevinani nukkuvan joukon kovan hengityksen. Etäisiä huutoja, hevosten hirnuntaa, aseiden kalinaa kuului värähtelevässä hiljaisuudessa.

Puolenyön aikaan oli sotajoukko pysähtynyt ja me olimme saaneet käskyn panna nukkumaan. Kolme päivää olimme marssineet auringon paahtamina, tomun sokaisemina. Vihollinen oli vihdoinkin edessämme, kukkuloilla taivaanrannalla. Päivän koittaessa piti ratkaiseva taistelu taisteltaman.

Uupumus oli minut vallannut Kolme tuntia olin nukkunut liikahtamatta, uneksumatta, kuin rikkirevittynä. Juuri liallinen väsymys oli minut herättänyt. Seljälläni loikoen, silmät selki selällään ajattelin katsellen yöhön, ajattelin tuota taistelua, tuota murhaamista, jota aurinko kohta tulisi valaisemaan. Jo kuusi vuotta olin jokaisessa taistelussa ensimmäisen laukauksen pamahtaessa sanonut jäähyväiset rakkailleni, Babetille, setä Lazarelle. Ja juuri nyt kun vain kuukausi puuttui vapautumisestani, täytyi minun vielä kerran sanoa heille jäähyväiset, tällä kertaa kenties ijäksi.

Sitten tulivat ajatukseni lempeämmiksi. Kun suljin silmäni näin Babetin ja Lazare sedän. Kuinka siitä olikaan pitkä aika, kun olin heitä syleillyt. Muistin eropäivämme; setäni valitti, että hän oli niin köyhä, että hänen täytyi antaa minun lähteä, ja Babet oli illalla vannonut odottavansa minua, vannonut, ettei milloinkaan tulisi rakastamaan muita kuin minua. Minun oli täytynyt jättää kaikki, isäntäni Grenoblessa, ystäväni Dourgesissa. Silloin tällöin oli tullut muutamia kirjeitä minulle kertomaan, että minua yhä vielä rakastettiin ja että onni odotti minua rakastetussa laaksossani. Ja minä, minun täytyi taistella, täytyi antaa tappaa itseni.

Rupesin uneksimaan kotiintuloani. Näin vanhan setäraukkani pappilan kynnyksellä ojentavan minua kohden vapisevat käsivartensa; ja hänen takanaan oli Babet aivan punaisena, hymyillen kyynelten läpi. Minä heittäydyin heidän syliinsä ja syleilin heitä sopertaen...

Akkiä rummun pärinä sai minut takaisin kauheaan todellisuuteen. Aamu oli koittanut, harmaa tasanko laajeni aamu-usvassa. Maa alkoi elää, joka taholta kohosi epäselviä haamuja. Kasvava melu täytti ilman; kuului torventoitotusta, hevosten kavioiden kopinaa, tykistön jyrinää, komennushuutoja. Sota kohosi uhkaavana onnenunelmieni väliin.

Nousin vaivaloisesti, oli aivan kuin jäseneni olisivat olleet poikki ja pääni olisi ollut halaistu. Kokosin kiireesti mieheni, sillä minun on sanottava, että olin kohonnut kersantiksi. Saimme määräyksen asettua vasemmalle ja ottaa haltuumme muuan pieni kukkula, joka vallitsi tasankoa.

Juuri kun olimme lähdössä, juoksi kirjeenkantaja ohitse ja huusi:

— Kirje kersantti Gourdonille!

Ja hän ojensi minulle ryppyisen ja tahrautuneen kirjeen, joka kukaties jo viikon oli kuleksinut postinhoitajan laukussa. Tuskin ennätin tuntea Lazare setäni käsialan.

— Eteenpäin mars! huusi päällikkö.

Minun täytyi marssia. Muutaman silmänräpäyksen pidin rakasta kirjettäni kädessä ahmien sitä katseillani; se poltti sormiani, olisin antanut mitä tahansa, jos olisin saanut istuutua, itkeä mielinmäärin sitä lukiessani. Minun oli pakko kätkeä se takkini alle sydäntäni vasten.

En ollut milloinkaan tuntenut niin suurta tuskaa. Lohduttaakseni itseäni ajattelin, mitä setäni oli usein toistanut: olin elämäni kesässä, tulisen taistelun hetki oli käsissä, minun oli urheasti täytettävä velvollisuuteni, jos mielin saada rauhallisen ja hedelmällisen syksyn. Mutta nämät ajatukset tekivät minut yhä toivottomammaksi; kirje, joka tuli minulle kertomaan onnesta poltti sydäntäni, jossa heräsi vastenmielisyys sodan mielettömyyttä vastaan. Ja minä en voinut edes lukea sitä! Tulisni kukaties kuolemaan saamatta tietää mitä se sisälsi, kuulematta viimeisen kerran Lazare sedän lempeitä sanoja.

Olimme ennättäneet kukkulalle. Meidän oli odotettava määräystä lähteä eteenpäin. Taistelukenttä oli mainiosti valittu, jotta mielinmäärin saattoi tappaa toisiaan. Suunnaton lakeus levisi usean penikulman laajuudelta aivan paljaana, ilman ainoatakaan puuta, ainoatakaan taloa. Pensasaidat ja pensaikot muodostivat pieniä täpliä valkeassa maassa. En ole milloinkaan nähnyt sellaista kenttää, tomumerta, maaperää, joka sieltä täältä oli halkeillut näyttäen ruskeat sisuksensa. Ja milloinkaan en myöskään ole nähnyt niin hehkuvan kirkasta taivasta, niin kaunista ja helteistä kesäkuun päivää; kello kahdeksalta poltti lämminnyt ilma kasvojamme.

Jo kauvan aikaa oli kuulunut ammunnan epäsäännöllinen pauke, kanuunan kumean äänen säestämänä. Viholliset, vaaleapukuiset itävaltalaiset olivat lähteneet kukkuloilta ja kenttä oli täynnä pitkiä miesrivejä, jotka näyttivät hyönteisten suuruisilta. Olisi voinut luulla sitä levottomaksi muurahaiskeoksi. Savupilviä leijaili taistelukentän päällä. Aika ajoin, kun savupilvet hajosivat näin sotilaita, jotka pakenivat äkillisen kauhun valtaamina. Oli kauhunhetkiä, jolloin miehet pakenivat, ja häpeän- ja rohkeudenpuuskia, jotka *jälleen* saattoivat heidät luotituiskuun.

En kuullut haavoittuneiden huutoja, enkä nähnyt veren vuotavan. Näin vain mustien pilkkujen kaltaisina kuolleet, jotka pataljoonat jättivät jälkeensä. Aloin uteliaana katsella jo ukkojen liikkeitä ja minua harmitti savu, joka peitti minulta suuren osan näytelmää. Tunsin jonkunlaista itsestä iloa tietäessäni olevani turvassa, kun toiset kuolivat.

Kello yhdeksältä saimme käskyn lähteä eteenpäin. Me laskeuduimme kukkulalta voimisteluaskelin, suuntasimme kulkumme keskustaa kohti, joka oli vaarassa. Askeleittemme säännöllinen töminä tuntui kammottavalta. Rohkeimmatkin meistä läähättivät kasvot kalpeina ja väentyneinä.

Olen luvannut sanoa totuuden. Ensimmäisten luotien vinkuessa pysähtyi pataljoona äkkiä valmiina pakenemaan.

— Eteenpäin, eteenpäin! huusivat päälliköt.

Mutta me seisoimme kuin kiinninaulattuina maahan ja kumarruimme joka kerta kun luoti vinkui korvissamme. Tämä liike on vaistomainen; ellei häpeä olisi minua pidättänyt, olisin heittäytynyt vatsalleni tomuun.

Edessämme oli suuri savuesirippu, jonka läpi emme uskaltaneet. Punaiset salamamat halkaisivat savun. Ja me vapisimme, emmekä vieläkään liikahtaneet. Mutta kuulat tulivat meidän luoksemme asti; sotamiehiä kaatui ulvoen. Päälliköt huusivat kovemmin:

— Eteenpäin, eteenpäin!

Taaimmaiset rivit, joka tunkivat päällemme, pakoittivat meidät liikkumaan. Silloin me kokosimme uudelleen rohkeutemme ja sulkien silmämme astuimme savupilveen.

Hirmuinen raivo oli vallannut meidät. Kun pysähtymishuuto kuului, saatoimme töintuskin pysähtyä. Liikkumattomana ollessa valtaa pelko, tekee mieli paeta. Ampuminen alkoi. Me ammuimme eteemme tähtäämättä, tuntien jonkunlaista huojennusta saadessamme lähettää kuulia savuun. Muistan, että laukasin koneellisesti, huulet yhteenpuristettuina, silmät suurina; en enää pelännyt, sillä totta puhuen, en enää tiennyt elinkö edes. Yksi ainoa ajatus liikkui päässäni: minun oli amuttava kunnes kaikki oli lopussa. Vasemmanpuolinen naapurini sai kuulan kasvoihinsa ja kaatui minun päälleni; minä työnsin hänet raa'asti pois pyyhkien poskeani, joka oli peittynyt vereen. Ja minä rupesin jälleen ampumaan.

Muistan vielä nähneeni everstimme herra de Montrevertin, joka varmana ja suorana istui hevosen selässä, katsellen rauhallisena sivulta vihollista. Tämä mies oli minusta kuin jättiläinen. Hän ei voinut ampumisella hälventää ajatuksiaan ja hänen rintansa oli siinä aivan leveänä meidän yläpuolellamme. Vähänväliä hän katsoi alas ja huusi kovalla äänellä: — Sulkekaa rivit, sulkekaa rivit! Ja me suljimme rivit kuin lampaat, polkien tylsinä kuolleita ja ammuimme yhä. Tähän asti oli vihollinen lähettänyt meihin vain kiväärinkuulia, nyt kuului kumea pamaus, tykinkuula kaatoi meiltä viisi miestä. Patteri, jonka täytyi olla aivan meitä vastapäätä, ja jota emme voineet nähdä, oli alkanut tulen. Kuulat iskivät lakkaamatta miltei samaan paikkaan, tekien riviin verisen aukon, jonka me heti tukimme säikähtyneiden eläinten itsepintaisuudella.

— Sulkekaa rivit, sulkekaa rivit! toisti eversti kylmästi.

Me annoimme kanuunille ihmislihaa raadeltavaksi. Joka kerta kun sotilas kaatui astuin askeleen surmaa kohti, lähenin sitä paikkaa, jossa kanuunankuulat kumeasti jyrisivät, musertaen miehet, joiden oli tullut vuoro kuolla. Ruumiita kokoontui sille paikalle ja kohta eivät kuulat enää tavanneet muuta kuin läjän silvottuja ruumiita, jokainen uusi kanuunanlaukaus lennätti ilmaan jäsenienpalasia. Me emme enää voineet sulkea rivejä.

— Hyökätkää pajuneteilla!

Ja pataljoona juoksi raivoisana kuulasateessa kanuunia kohti. Savu-esirippu meni rikki, me näimme pienellä mäellä vihollisen tykistön, joka oli punaisena tulesta, ja jonka kaikki kanuunat olivat tähdätyt meitä vastaan. Mutta hyökkäys oli tehty, kuulat sattuivat enää vain kuolleisiin.

Minä juoksin eversti Montrevertin rinnalla, jonka hevonen oli surmattu ja joka taisteli kuin pelkkä sotamies. Äkkiä sattui minuun kuula, tuntui kuin rintani olisi avautunut ja olkapääni irroitettu

ruumiista. Raju tuuli pyyhkäisi kasvojani.

Ja minä kaaduin. Eversti kaatui viereeni. Syvä huumaus piti minua kahleissaan. Silmät auki katselin eteeni mitään näkemättä, oli kuin ei minulla enää olisi ollut jäseniä, kuin olisivat aivoni olleet tyhjä. En kärsinyt, sillä elämä näytti paenneen ruumiistani.

Raskaana, armotta lankesi aurinko suoraan kasvoilleni kuin hehkuva lyijy. En sitä tuntenut. Vähitellen elämä minuun palasi; jäseseni tulivat kevyemmiksi, olkapääni yksin pysyi suunnattoman painon musertamana. Vaistomaisesti kuin haavoitettu eläin aijoin silloin nousta istumaan. Minulta pääsi tuskan huudahdus ja minä vaivuin takaisin maahan.

Mutta minähän elin nyt, minä näin, minä ymmärsin. Tasanko levisi paljaana ja autiona, aivan valkoisena auringonpaisteessa. Hehkuvan kirkas taivas kaareutui sen hävityksen yli, ruumisläjät nukkuivat kuumuudessa ja maahan hakatut puut, jotka kuivettuivat, olivat nekin kuin ruumiita. Kamala hiljaisuus ympäröi kuolleita, mutta silloin tällöin särki tämän hiljaisuuden koleat valitushuudot, jotka saivat sen värjäjämään. Kukkuloilla taivaanrannalla leijaili pieniä savupilviä, jotka muodostivat harmaita täpliä taivaan kirkkaaseen sineen. Taistelua jatkui kukkuloilla.

Ajattelin, että me olimme voittaneet ja tunsin itsekästä iloa ajatellessani, että saatoin kuolla rauhassa tällä autiolla kentällä. Ympärilläni oli maa musta. Kohottaessani päätäni näin muutaman metrin päässä vihollisten tykistön, jonka kimppuun olimme hyökänneet. Taistelu oli mahtanut olla kauhea: mäen peittivät revityt ja muodottomat ruumiit, verta oli vuotanut niin virtanaan, että tomu oli kuin suuri punainen matto. Ruumiiden yläpuolella näkyivät kanuunain tummat suut. Minä värisin kuunnelllessani noiden kanuunain äänettömyyttä.

Hiljaa, äärettömän varovaisesti onnistui minun viimein asettua vatsalleni. Nojasin päätäni suurta, aivan veren tahraamaa kiveä vasten ja otin povestani Lazare setäni kirjeen. Panin sen silmiäni eteen, mutta kyöneleeni estivät minua sitä lukemasta.

Ja aurinko paahtoi selkääni, veren kirpeä haju kirveli kurkkuani. Ympärilläni oli sydäntäviiltävä taistelutanner, olin kuin kuolemankankeuden jäykistämä. Sydänparkani itki tässä tuonen kuumassa ja inhoittavassa äänettömyydessä.

Lazare setä kirjoitti:

'Rakas lapseni!

Olen saanut kuulla, että sota on julistettu ja toivon vielä että sinä saat vapautesi ennen taistelun alkamista. Joka aamu rukoilen Jumalaa suojelemaan sinua uusista vaaroista, hän on täyttävä rukouksesi, hän sallii, että sinä kerran suljet silmäni.

Oi Jean raukkani, minä alan vanheta, tarvitsen kipeästi käsivarttasi. Poismenostasi lähtien en ole enää tuntenut rinnallani nuoruuttasi, joka antoi minulle takaisin kaksikymmentä vuottani. Muistatko aamukävelyjämme tammikäytävässä? Nyt en uskalla kävellä puitten alla; olen yksin, minua peloittaa. Durance itkee. Tule pian minua lohduttamaan, hälventämään huoleni...'

Olin tukahtua nyyhkytyksiin, enkä voinut jatkaa. Samassa kuului sydäntäsärkevä huuto muutaman askeleen päässä minusta. Muuan sotamies nousi äkkiä kasvot vääntyneinä, hän kohotti vaivaloisesti käsivartensa ja vaipui maahan vääntelettien hirveissä kouristuksissa, — sitten ei hän liikkunut enää.

'Toivon Jumalaan, jatkoi setäni, hän tuo sinut takaisin Dourgesiin terveenä ja raittiina, ja me alotamme uutta rauhallista elämää. Annahan kun uneksin ääneen, kerron sinulle tulevaisuuden suunnitelmistani.

Sinä et enää mene Grenobleen, sinä jäät luokseni; minä teen lapsestani maaemon pojan, maamiehen, joka iloisena elää peltotöissään.

Ja minä tulen taloosi. Vapisevat käteni eivät kohta enää voi pidellä hostiaa. En pyydä taivaalta muuta kuin saada kaksi vuotta elää siten luonasi. Se olisi palkka muutamista hyvistä töistä, jotka olen tehnyt. Sinä kuljet silloin välistä kanssani rakkaan laaksomme polkuja pitkin, täällä, missä jokainen kallio, jokainen pensaisto muistuttaa minua nuoruudestasi, jota niin suuresti olen rakastanut...'

Minun oli pakko vielä kerran keskeyttää. Tunsin olkapäässäni niin rajua kipua, että olin toisen kerran mennä tainnoksiin. Hirveä levottomuus valtasi minut; minusta näytti, että ammunta lähenei, ja minä ajattelin kauhulla, että sotajoukkomme peräytyisi ja paetessaan tallaisi ruumiini. Mutta minä en vieläkään nähnyt muuta kuin pieniä savupilviä, jotka leijailivat kukkuloilla.

Lazare setä jatkoi:

'Ja meitä olisi kolme, jotka rakastaisimme toisiamme. Oi rakastettu Jean, kuinka sinä olit oikeassa antaessasi hänelle eräänä aamuna juoda Durancen rannalla. Minä epäilin Babetia, olin vihainen ja nyt minä olen kateellinen, sillä ymmärrän hyvin, etten minä voi milloinkaan sinua niin rakastaa kuin hän sinua rakastaa. "Sanokaa hänelle", sanoi hän minulle eilen punastuen, "että jos hän antaa tappaa itsensä, heittäydyn minä jokeen sillä kohtaa, missä hän antoi minulle juoda."

Jumalan rakkauden nimessä säästä elämäsi. On asioita, joita minä en ymmärrä, mutta minä tunnen kuitenkin, että onni odottaa sinua täällä. Nimitän jo Babetia tyttärekseni; näen hänet rinnallasi kirkossa, siunatessani teidän liitonne. Tahdon, että se on oleva viimeinen messuni.

Babet on nyt suuri ja kaunis tyttö. Hän auttaa sinua töissäsi...'

Laukausten ääni oli etääntynyt. Minä itkin suloisia kyneleitä. Sotamiehet, jotka korisivat kanuunanpyörien välissä päästivät kolkkoja valitushuutoja. Näin yhden, joka ponnisteli irtautuakseen toveristaan, joka oli haavoitettu kuten hänkin ja jonka ruumis pusersi hänen rintaansa. Ja kun tämä valittaen taisteli vastaan, työnsi sotamies hänet tylästi pois, niin että hän alkoi vierä mäenrinnettä alas, ulvoen tuskasta. Tähän valitukseen vastasi korina ruumisläjältä.

Laskevan auringon säteet olivat vaaleanpunaiset. Taivaan sini oli käynyt vaaleammaksi.

Luin Lazare sedän kirjeen loppuun

'Aijoin ainoastaan, sanoi hän vielä, antaa sinulle meistä tietoja, rukoilla sinua tulemaan mahdollisimman pian tekemään meidät onnellisiksi. Ja nyt minä itken, lörpöttelen kuin vanha lapsi. Jean, minä rukoilen, ja Jumala on hyvä.

Vastaa minulle pian, määrää jos mahdollista tulopäiväsi.

Babet ja minä laskemme viikkoja. Näkemiin, rohkeutta.'

Tulopäiväni...! Suutelin nyhkyttäen kirjettä, hetken aikaa luulin suutelevani Babetia ja Lazare setää. Milloinkaan en varmaankaan saisi heitä nähdä. Kuolisin kuin koira tomuun polttavan auringon alla. Ja tällä surullisella kentällä, kuolinkorinain keskellä sanoivat rakkaani minulle jäähyväiset. Korvani suhisivat hiljaisuudessa; katselin valkeata veren peittämää maata, joka levisi autiona aina taivaanrannan harmaisiin viivoihin. Toistin itsekseni: "Minun täytyy kuolla". Suljin silmäni, muistin Babetia ja Lazare setää.

En tiedä kuinka pitkän ajan vietin tuskallisessa horroksessa. Sydämeni kärsi enemmän kuin ruumiini. Kuumat kyneleet vierivät hitaasti poskilleni. Huolimatta kuumeen herättämistä tuskallisista ajatuksista kuulin korinaa, joka muistutti sairaan lapsen valitusta. Aika ajoin heräsin, katselin ihmetellen taivasta.

Ymmärsin viimein, että herra de Montrevert muutaman askeleen päässä siten valitti. Olin luullut hänen saaneen surmansa. Hän makasi kasvot maata vasten kädet levitettyinä. Tämä mies oli ollut hyvä minulle ja minä ajattelin, etten voinut antaa hänen kuolla siten kasvot maassa, ja minä aloin ryömiä häntä kohden.

Kaksi ruumista eroitti meidät. Ajoin ensin kiivetä niiden ylitse lyhentääkseni matkaa, sillä joka kerran kun liikahtin, koski olkapäähäni kamalasti. Mutta minä en uskaltanut. Ryömin polvillani auttaen toisella kädelläni. Päästyäni everstin luo, huokasin helpotuksesta, minusta tuntui, että olin vähemmin yksin; me kuolisimme yhdessä, eikä tämä yhteinen kuolema minua kauhistuttanut.

Tahdoin, että hän näkisi auringon ja käänsin hänet mahdollisimman hellävaroen. Kun auringonsäteet sattuivat hänen kasvoihinsa, huokasi hän raskaasti, ja hän aukaisi silmänsä. Kumartuneena hänen ylitseen minä koetin hymyllä. Hän painoi jälleen silmänsä umpeen; hänen vapisevista huulistaan ymmärsin, että hän oli tajussa ja kärsi.

— Tekö se olette Gourdon, sanoi hän viimein heikolla äänellä, olemmeko voittaneet taistelun.

— Luulen niin, eversti, vastasin minä.

Hän oli hetkisen hiljaa. Sitten aukaisi hän silmänsä ja katsoi minuun.

— Mihin olette haavoitettu? kysyi hän.

— Olkapäähän... Entä te, eversti?

— Luulen, että kyynäspääni on musertunut... Muistelen, että sama kuula on meitä tällätavoin pidellyt,

poikaseni.

Hän koetti nousta istumaan.

— No niin, sanoi hän äkillisellä iloisuudella; emmehän jääne tähän makaamaan.

Ette voi uskoa, kuinka tuo rohkea hyväntahtoisuus rohkaisi ja vahvisti minua. Olin aivan toisella mielellä siitä lähtien kun meitä oli kaksi taistelemassa kuolemaa vastaan.

— Odottakaahan, huudahdin minä, minä sidon nenäliinallani käsivartenne, ja me koetamme auttaa toisiamme lähimpään kenttäsairaalaan.

— Tehkää niin, poikani... Älkää puristako liian lujasti... Ottakaamme nyt toisiamme terveestä kädestä ja koettakaamme nousta.

Me nousimme horjuen. Olimme menettäneet paljon verta; meitä pyörrytti, jalkamme eivät kannattaneet. Meitä olisi voinut luulla humalaisiksi, kun me tukien toisiamme hoipertelimme eteenpäin, tehden mutkia kuolleita välttääksemme. Aurinko laski ruusunpunaisena, ja meidän jättiläismäiset varjomme tanssivat eriskummallisina taistelukentällä. Se oli kauniin päivän ilta.

Eversti laski leikkiä; hänen huulensa värähtelivät ja hänen naurunsa oli nyhkytyksen kaltaista. Tiesin kyllä, että me tulisimme kaatumaan, voimatta enää nousta. Vähän väliä meitä pyörrytti, ja meidän oli pakko pysähtyä ja sulkea silmämme. Kentän laidassa muodostivat sairasvaunut harmaita täpliä tummaan maahan.

Me syöksyimme suurta kiveä vasten ja kaaduimme toinen toisemme päälle. Eversti kiroili kuin pakana. Me koetimme ryömiä nelinkontin takertuen pensaisiin. Me ryömimme täten satasen metriä. Mutta polvemme vuosivat verta.

— Nyt olen saanut kyllekseni, sanoi eversti laskeutuen makaamaan. Tulkoot minua hakemaan jos tahtovat. Nukkukaamme.

Minulla oli vielä voimia nousta puolittain seisomaan ja huutaa niin kovasti kuin jaksoin. Miehet, jotka kulkivat etäältä ohi haavoittuneita etsimään, kiiruhtivat luo ja nostivat meidät vierekkäin paareille.

— Toveri, sanoi eversti meitä poisvietäessä, kuolema ei huoli meistä. Saan kiittää teitä elämästäni, suoritan teille velkani sinä päivänä, jolloin te tarvitsette minua... Antakaa minulle kätenne.

Minä laskin käteni hänen käteensä ja niin saavuimme me sotasairaalaan. Oli sytytetty soihtuja. Lääkärit leikkasivat ja sahasivat surkean voihkinan kuuluessa. Verisistä liinavaatteista levisi tympeä haju, ja soihtuista lähtevä valo teki pesuvadit tummanpunaisiksi.

Eversti kesti urhoollisesti käsivartensa sahaamisen; näin ainoastaan, että hänen huulensa kalpenivat ja silmänsä himmenivät. Kun minun vuoroni tuli, tutki muuan haavalääkäri olkapäätäni.

— Siihen on sattunut tykinkuula, sanoi hän, kaksi senttimetriä alemmas, ja te olisitte menettänyt käsivartenne. Liha vain on vioittunut.

Ja kun kysyin apulaiselta, joka pani sidettä, oliko haavani vaarallinen, vastasi hän nauraen:

— Vaarallinen! Teidän täytyy kolme viikkoa pysytellä vuoteessa hankkiaksenne takaisin voimia.

Minä käännyn seinään päin kätkeäkseeni kyyneleeni. Ja sielun silmillä näin Babet'n ja setä Lazaren, jotka levittivät sylinsä. Olin verisillä taisteluilla päättänyt elämäni kesäpäivän.

Syksy.

Oli lähes viisitoista vuotta siitä, kun olin Babetin kanssa viettänyt häitä Lazare sedän pienessä kirkossa. Olimme etsinneet onnea rakkaasta laaksostamme. Olin ruvennut maanviljelijäksi; Durance, ensimmäinen rakastettuni oli nyt minua kohtaan hyvä äiti, joka näytti huvikseen tekevän peltoni lihaviksi ja hedelmällisiksi. Noudattamalla uusia viljelystapoja tuli minusta vähitellen seudun rikkaimpia maanomistajia.

Vaimoni vanhempien kuollessa me olimme ostaneet tammikäytävän ja niityt joen varrella. Tälle alueelle olin rakentanut vaatimattoman asunnon, jota täytyi pian laajentaa; joka vuosi olin tilaisuudessa liittämään maihini jonkun läheisen pellon ja aittamme olivat liian ahtaat sadoillemme.

Nämät viisitoista vuotta olivat olleet tyyneet ja onnelliset. Ne olivat vierineet hiljaisessa ilossa ja jättäneet minuun vain epäselvän muiston rauhallisesta ja rikkomattomasta onnesta. Lazare setä oli toteuttanut unelmansa ja muuttanut luoksemme; hänen korkea ikänsä ei sallinut hänen enää edes joka aamu lukea rukouskirjaansa. Hän kaipasi toisinaan rakasta kirkkoaan ja lohduttautui tekemällä vierailun nuoren apulaispapin, seuraajansa luona. Jo auringon noustessa hän tuli alas pienestä kamaristaan ja usein hän seurasi minua niityille, nauttien raittiista ilmasta, saaden uutta nuoruutta maan voimakkaista tuoksuista.

Yksi ainoa ikävä seikka sai meidät toisinaan huokaamaan. Meitä ympäröivässä hedelmällisyydessä pysyi Babet hedelmättömänä. Vaikka meitä oli kolme toisiamme rakastamassa, tunsimme joskus itsemme yksinäisiksi: meillä olisi pitänyt olla jaloissamme vaaleatukkainen pää, joka olisi meitä kiusotellut ja hyväillyt.

Lazare setä pelkäsi hirveästi kuolevansa ennenkuin pääsi isosedäksi. Hän oli tullut uudelleen lapseksi, hän suri, ettei Babet antanut hänelle toveria, joka olisi leikkinyt hänen kanssaan. Sinä päivänä, jona vaimoni epäröiden uskoi meille, että meitä ehkä pian tulisi olemaan neljä, oli rakas setä aivan kalpea, pidättäen kyyneleitään. Hän syleili meitä ja ajatteli jo kastamista ja puhui lapsesta aivankuin se olisi ollut kolmen, neljän vuoden vanha.

Ja kuukaudet vierivät kasvavassa rakkaudessa. Me puhuimme hiljaa keskenämme odottaen jotakin. Minä en enää vain rakastanut Babetia, minä jumaloin häntä kädet ristissä, minä jumaloin häntä kahden tähden, hänen itsensä ja pienokaisen tähden.

Suuri päivä läheni. Olin haettanut Grenoblesta kättilön, joka ei enää lähtenyt talosta. Setä oli hirveässä tuskassa; hän ei ymmärtänyt mitään sellaisista asioista, hän meni niin pitkälle, että hän sanoi minulle tehneensä väärin ruvetessaan papiksi ja katuvansa kovin, ettei ollut ruvennut lääkäriksi.

Eräänä syyskuun aamuna kello kuudelta astuin rakkaan Babetini huoneeseen. Hän nukkui vielä. Hänen hymyilevät kasvonsa lepäsivät rauhallisesti valkoisella tyynynpäällisellä. Kumarruin hengitystäni pidättäen. Taivas siunasi ylenmäärin minua antimillaan. Ajattelin yht'äkkiä sitä kesäpäivää, jolloin olin valkeroinnut maassa ja tunsin samalla ympärilläni työn hyvinvoinnin ja onnen rauhan. Kelpo vaimoni nukkui rusoposkisena suuressa vuoteessaan ja koko huone kertoi minulle viidestätoista onnen vuodesta.

Suutelin kevyesti Babetia huulille. Hän aukaisi silmänsä, hymyili minulle mitään sanomatta. Tunsin kiihkeätä halua ottaa hänet syliini, painaa hänet sydäntäni vasten, mutta pitkään aikaan olin tuskin uskaltanut puristaa hänen kättään, niin hauraalta ja pyhältä hän minusta tuntui.

Istuuduin vuoteen laidalle ja kysyin hiljaa:

— Tapahtuuko se tänään?

— En luule sitä, vastasi hän... Näin unta, että minulla oli poika; hän oli jo hyvin suuri ja hänellä oli ihastuttavat pienet mustat viikset... Lazare setäkin kertoi eilen nähneensä hänet unessa.

Tein suuren tyhmyyden.

— Minä tunnen lapsen paremmin kuin te, sanoin minä. Minä näen sen joka yö. Se on tyttö.

Ja kun Babet itkuun valmiina kääntyi seinään päin, ymmärsin minä tyhmyyteni ja lisäsin kiireesti:

— Sanonko, että se on tyttö... en ole ihan varma. Näen lapsen aivan pienenä pitkässä valkoisessa hameessa... Varmaankin se on poika.

Babet suuteli minua palkinnoksi tästä järkevistä puheesta.

— Mene valvomaan viininkorjuuta, virkkoi hän. Tunnen itseni tyyneksi tänään.

— Annathan ilmoittaa minulle, jos jotakin tapahtuisi.

— Kyllä, kyllä... Olen hyvin väsynyt. Nukahdan vielä vähän. Ethän ole vihainen laiskuudestani...?

Ja Babet sulki silmänsä väsyneenä ja liikutettuna. Minä olin yhä kumartuneena hänen ylitseen tuntien kasvoillani hänen huuliensa lämpimän henkäyksen. Hän vaipui vähitellen uneen lakkaamatta hymyilemästä. Silloin irroitin sanomattoman varovaisesti käteni hänen kädestään, minulta meni viisi minuuttia tämän aran tehtävän suorittamiseen. Sitten painoin hänen otsalleen suudelman, jota hän ei tuntenut ja poistuin sykkivin sydämin, sydän tulvillaan rakkautta.

Alhaalla pihalla tapasin Lazare sedän, Joka levottomana tähysteli Babetin huoneen akkunaa. Heti minut nähtyään hän kysyi:

— No, tapahtuuko se tänään?

Jo kuukauden ajan oli hän säännöllisesti joka aamu tehnyt minulle tämän kysymyksen.

— Ei näytä siltä, vastasin minä. Tuletteko kanssani katsomaan viininkorjuuta?

Hän haki keppinsä ja me kuljimme pitkin tammikäytävää. Ennätettyämme käytävän päähän, tuolle pengermälle, joka vallitsi Durancea, pysähdyimme kumpikin ja katsoimme laaksoa.

Pieniä valkeita pilviä leijaili vaalealla taivaalla. Vaaleat auringonsäteet lankesivat kuin kultapöly kentälle, jonka keltainen matto levisi aivan tuuleentuneena — siinä ei enää ollut kesän voimakkaita valoja ja varjoja. Lehdet kultasivat paikkapaikoin mustan maan. Virta vieräi tyynemmin, uupuneena siitä, että oli koko kesän hedelmöittänyt peltoja. Ja laakso oli rauhallinen ja voimaa uhkuva. Se oli jo saanut talven ensimmäiset rypyt, mutta sen helma oli vielä lämmin viimeisestä luomistyöstä. Laajoine kenttineen, joista kevään ruoho oli niitetty, oli se ylpeämpi ja kauniimpi tässä toisessa nuoruudessaan kuten nainen, joka on täyttänyt elämäntehtävänsä.

Lazare setä oli ääneti; sitten kääntyi hän minuun päin:

— Muistatko Jean, sanoi hän, enemmän kuin kaksikymmentä vuotta sitten toin sinut tähän paikkaan eräänä varhaisena toukokuun aamuna. Silloin osoitin sinulle laaksoa, joka oli kuumeentapaisessa työssä valmistaakseen syksyn hedelmiä. Katso: laakso on vielä kerran päättänyt päivätyönsä.

— Muistan sen, rakas setä, vastasin minä. Pelkäsin teitä kovin sinä päivänä, mutta te olitte hyvä ja teidän opetuksenne olivat vakuuttavat. Olen teille velkaa kaikki iloni.

— Niin, sinä olet syksyssä, sinä olet tehnyt työtä ja nyt korjaat sadon. Ihminen, lapseni, on luotu maan kuvaksi. Ja samoin kuin maaemo olemme mekin ijankaikkisia: vihreät lehdet uudestisyntyvät joka vuosi kuivuneista lehdistä; minä uudestisynnyin sinussa ja sinä uudestisynnyt lapsissasi. Sanon tämän, jottei vanhuus sinua peloittaisi, jotta tietäisit kuolla rauhassa, kuten kuolevat kasvit, jotka ensi keväänä syntyvät uuteen elämään siemenistään.

Kuuntelin setääni ja ajattelin Babetia, joka nukkui suuressa valkoisessa vuoteessaan. Rakas olento oli synnyttävä kuten tuo voimakas maa, joka oli antanut meille rikkautta. Hänelläkin oli syksy: hänellä oli laakson voimakas hymyily ja levollinen laajuus. Olin näkevinäni hänet auringonpaisteessa, väsyneenä ja onnellisena, ylevästi iloiten äitiydestään. Enkä minä enää tiennyt, puhuiko Lazare setä rakkaasta laaksostani vai rakkaasta Babetistani.

Me nousimme hitaasti mäille. Alhaalla pitkin Durancen rantaa olivat niityt muistuttaen suuria heleänvihreitä mattoja, sitten tulivat keltaiset vainiot, joita siellä täällä harmahtavat öljypuut ja hoikat mantelipuut jakoivat käytäviin suurten välimatkojen päässä; ylinnä olivat viinitarhat vahvoine vanoineen, joiden viiniköynnökset laahasivat maata.

Etelä-Ranskassa kohdellaan viiniköynnöstä karkeana eukkona eikä hienona neitona kuten pohjoisessa. Se kasvaa miten sattuu, sen mukaan miten on sadetta ja aurinkoa. Köynnökset, jotka istutetaan kahteen pitkään riviin, luovat ympärilleen tummaa vihreyttä. Väliin kylvetään vehnää ja kauraa. Viinitarha muistuttaa suurta juovikasta kangaspalasta, jossa viiniköynnösten vihreä ja sänkipellon keltainen muodostavat juovat.

Miehiä ja naisia oli kumarruksissa viinitarhoissa ja he leikkasivat poikki viinirypäleterttuja, jotka he heittivät suurten korien pohjalle. Setä ja minä kulimme hitaasti sänkipeltokäytäviä pitkin. Meidän ohikulkiessamme viininkorjaajat käänsivät päätään ja tervehtivät. Setä pysähtyi toisinaan juttelemaan vanhimpien työmiesten kera.

— Hoi isä André, sanoi hän, onko viinirypäle ihan kypsä, tuleeke viini hyvää tänä vuonna?

Ja talonpojat kohottivat paljaat käsivartensa ja näyttivät pitkiä musteenmustia terttuja, joiden yhteensullotut rypäleet tuntuivat olevan halkeamaisillaan mehukkaisuudesta ja rikkaudesta.

— Katsokaa, herra kirkkoherra, huusivat he, nämät tässä ovat pieniä. On sellaisia, jotka painavat monta naulaa. Ei ole kymmeneen vuoteen ollut moista satoa.

Sitten he palasivat työhönsä. Heidän ruskeat takkinsa erottuivat vehreydestä. Ja paljaspäiset naiset, joilla oli sininen huivi kaulassa, kumartuivat laulaen. Siellä oli lapsia, jotka kierittelivät auringonpaisteessa sänkipellossa, päästellen kovia huutoja, ilahuttaen meluamisellaan työväkeä raittiissa ilmassa. Peltojen laidassa odottivat suuret kärryt liikkumattomina viinirypäleitä, ne kuvastuivat kirkasta taivasta vasten ja miehet kulkivat lakkaamatta edestakaisin vieden täysiä koreja ja tuoden takaisin tyhjiä.

Tunnustan, että tätä katsellessani heräsi minussa ylpeitä ajatuksia. Tunsin kuinka maa eli ja synnytti uutta elämää jalkojeni alla, kypsä ja kaikkivoipa elämä sykki viinirypäleen suonissa ja täytti voimakkailla henkäyksillään ilman. Veri löi kuumana suonissani, oli kuin olisi maasta uhkuva hedelmällisyys kohottanut minua ja noussut minuun. Minun toimestani olivat nuo työntekijät työssä, nämät viinitarhat olivat minun lapsiani, kaikki nuo pellot minun rikasta ja tottelevaista perhettäni. Tunsin nautintoa, kun jalkani vajosivat pehmeään maahan.

Ja minä syleilin katseellani maita, jotka ulettivat aina Duranceen saakka, ja minä omistin nämät viinitarhat, nuot niityt, nuot sänkipellot, nuo öljypuut. Valkea talo hohti tammikäytävän vieressä, virta näytti hopeanauhalla, joka reunusti laidun maitteni avaraa vihreätä viittaa. Luulin kotvan aikaa kasvavani, luulin, että ojentamalla käsivarteni voisin sulkea syliini koko maatilani, puineen ja niittyineen, taloineen ja viljelyksineen.

Ja juuri kun tätä katselin, näin erään palvelustytöstämme henkensä edestä juoksevan kaitaa polkua pitkin ylös mäkeä. Hän kompasteli kiviin kiiruhtaessaan ja heilutti molempia käsiään kutsuen meitä kiivain elein. Kuvaamaton mielenliikutus ahdisti kurkkuaani.

— Setä, setä! huusin minä, katsokaa kuinka Marguerite juoksee...
Luulen, että se on tänään.

Lazare setä vaaleni. Palvelijatar oli vihdoinkin ennättänyt tasaiselle maalle, hän tuli meitä kohti hypellen viiniköynnösten lävitse. Kun hän seiso i edessäni, oli hän niin hengästynyt, ettei voinut puhua; hän oli tukehtua ja hän painoi käsillään rintaansa.

— Puhukaa toki! sanoin minä. Mitä on tapahtunut?

Hän päästi syvän huokauksen, kohotti käsiään ja kykeni viimein lausumaan yhden ainoan sanan:

— Rouva...

Minä en odottanut muuta.

— Tulkaa, tulkaa pian Lazare setä! Oi rakasta Babet raukkaani!

Ja minä juoksin polkua alas vaarassa taittaa niskani. Viininkorjaajat, jotka olivat nousseet seisomaan, katsoivat hymyillen juoksuani. Lazare setä, joka ei saanut minua kiinni, heilutti keppiään epätoivoisesti.

— Hoi Jean, hitto soi, huusi hän, odota minua. Minä en tahdo joutua perille viimeisenä.

Mutta minä en enää kuullut Lazare setää, juoksin vain.

Ennätin taloon lähettäen pelon ja toivon täyttämänä. Nousin kiireesti portaita ylös ja koputin nauraen ja itkien, aivan sekaisin päästäni Babetin ovea nyrkilläni. Kätilö raoitti ovea ja kielsi minua vihaisella äänellä pitämästä melua. Minä olin pahoillani ja häpeissäni.

— Te ette saa tulla sisään. Menkää pihalle odottamaan.

Ja kun minä en liikahtanut, lisäsi kätilö:

— Kaikki on hyvin. Minä kutsun teitä sieltä sitten.

Ovi sulkeutui. Minä jäin seisomaan sen eteen kykenemättä lähtemään alas. Kuulin Babetin valittavan sortuneella äänellä. Ja siinä seisossani päästi hän sydäntäsärkevän huudon, joka sattui kuin kuulla rintaani. Tunsin vastustamatonta halua murtaa oven olkapäilläni. Ja jotten olisi noudattanut tätä haluani painoin kätet korvilleni ja syöksyin hurjasti portaita alas.

Pihassa tapasin Lazare sedän, joka saapui aivan hengästyneenä.
Mies-raukan oli pakko istuutua kaivon reunalle.

— No, kysyi hän, missä on lapsi.

— En tiedä, vastasin minä; minut on karkoitettu... Babet kärsii ja itkee.

Me katsoimme toisiimme uskaltamatta lausua sanaakaan. Me teroitimme huolissamme kuuloamme, me emme siirtäneet katsettamme Babetin akkunasta koettaen nähdä pienten valkeitten uutimien lävitse. Setä, joka vapisi, istui liikkumattomana ja nojasi molemmin käsin raskaasti keppiinsä, minä kävelin kuumeisesti hänen edessään pitkin askelin. Vähän väliä me vaihdoimme huolestuneen hymyilyn.

Viininkorjuurattaat tulivat yksi toisensa jälkeen pihaan. Viinirypälekorit oli asetettu piha-aitaa vasten ja miehet survoivat paljain jaloin rypäleitä puualtaissa. Muulit hirnuivat, ajajat kiroilivat ja viini valui

hiljaa loristen sammioihin. Voimakas haju nousi lämpimään ilmaan.

Ja minä kävelin yhä edes takaisin aivan kuin noiden tuoksujen juovuttamana. Pääparkani oli haleta, ajattelin Babetia nähdessäni viinirypäleen mehun vuotavan. Tunsin ruumiillista iloa ajatelllessani, että lapseni syntyisi viininkorjuun hedelmällisenä aikana, nuoren viinin tuoksussa.

Kärsimättömyys kidutti minua, minä nousin uudelleen yläkertaan. Mutta minä en uskaltanut kolkuttaa, minä painoin korvani ovea vasten ja kuulin Babetin valittavan ja nyyhkyttävän aivan hiljaa. Silloin rohkeuteni petti, minä kirosin kärsimystä ja Lazare setän, joka oli hiljaa tullut perästani, täytyi taluttaa minut pihalle. Hän tahtoi johtaa ajatukseni muihin asioihin, hän sanoi, että viini tulisi erinomaista tänä vuonna, mutta hän ei kuullut itsekään mitä puhui. Ja vähän väliä me vaikenimme molemmat kuunnellen huolissamme, jos Babet valitti pitempään.

— Tulkaa.

Kävelin hitaasti tuntien joka askeleelta syvempää iloa. Lazare setä kolkutti jo ovelle, kun minä vielä olin keskellä portaita. Tunsin jonkunlaista kummallista nautintoa viivyttäessäni hetkeä, jolloin suutelisin vaimoani.

Kynnyksellä minä pysähdyin sydän kiivaasti sykkien. Setä kumartui kehdon yli. Babet, joka oli aivan valkoinen ja silmät ummessa, tuntui nukkuvan. Unohdin lapsen, menin suoraan Babetin luo, tartuin molemmin käsin hänen rakkaaseen päähänsä. Kyyneleet eivät olleet vielä kuivuneet hänen poskiltaan ja hänen vielä vapisevat huulensa hymyilivät tuskien kostuttamina. Hän kohotti raukeasti silmäluomensa. Hän ei puhunut, mutta ymmärsin hänen sanovan: Olen kovasti kärsinyt, rakas Jean, mutta olen kärsinyt mielelläni. Tunsin sinut itsessäni.

Silloin minä kumarruin ja suutelin Babetin silmiä, join hänen kyyneleitään. Hän hymyili lempeästi, otti väsyneenä vastaan hyväilyni. Hän oli vielä sairas väsymyksestä. Hän kohotti hitaasti kätensä peitteeltä, otti minua kaulasta ja pani suunsa korvaani:

— Se on poika, sanoi hän heikolla äänellä voitonriemuisen näköisenä.

Nämät olivat ensimmäiset sanat, jotka hän lausui kestämiensä kovien tuskien jälkeen.

— Tiesin aivan hyvin, että se oli poika, jatkoi hän, näinhän lapsen joka yö... Anna se tänne, pane se viereeni.

Käännyin, näin että kättilö ja setä riitelivät. Kättilöllä oli täysi työ estää Lazare setää ottamasta pienokaista käsivarsilleen. Hän tahtoi sitä tuudittaa.

Katsoin lasta, jonka äidin tähden olin unohtanut. Se oli aivan punainen. Babet sanoi vakuuttavasti, että se oli minun näköiseni, kättilön mielestä oli sillä äitinsä silmät; minä puolestani en tiennyt mitä sanoa, olin kyyneliin saakka liikutettu, suutelin hellävaroen rakasta pienokaista luullen vielä suutelevani Babetia.

Laskin lapsen vuoteeseen. Se huusi lakkaamatta, mikä meidän korvissamme oli kuin taivaallista musiikkia. Istuuduin itse vuoteen laidalle, setä istuutui suureen nojatuoliin ja Babet lepäsi väsyneenä ja levollisena leukaan asti peitettyinä, hymyilevät silmät auki.

Akkuna oli auki. Rypäleen haju ja syksyisen iltapäivän lauhkea lämmin tulvehtivat huoneeseen. Kuului viininkorjaajain jalkojentöminää, rattaiden ratinaa, piiskan läimäyksiä, pihan poikki kulkevan palvelijattaren kimeää laulua. Kaikki nämät äänet vaimentuivat tässä hiljaisessa huoneessa, jossa ilma vielä värähteli Babetin nyyhkytyksistä. Akkunasta näkyi suuri kaistale taivasta ja maata. Me näimme tammikäytävän koko pituudessaan, Durancen, joka näytti siniseltä satiininauhalla kullan- ja punakirjavan lehdistön keskellä. Ja tämän maakaistaleen yläpuolella kaareutui vaaleansininen ja punanen taivas kirkkaana ja korkeana.

Iloiten tästä rauhallisesta näköalasta, viinirypäleen tuoksusta, työstä ja syntymästä keskustelimme me kolme, Babet, Lazare ja minä ja katselimme pientä rakasta äskensyntynyttä.

— Lazare setä, sanoi Babet, minkä nimen tahtoisitte antaa lapselle.

— Jeanin äidin nimi oli Jacqueline, vastasi setä, minä ristisin lapsen Jacquesiksi.

— Jacques, Jacques, toisti Babet... Niin, se on kaunis nimi... Ja sanokaahan minkä teemme tästä miehenalusta: papin vai sotilaan, herran vai talonpojan?

Minua nauratti.

— Meillä on vielä aikaa sitä tuumia, sanoin minä.

— Ei, ei, sanoi Babet miltei suuttuneena, hänhän kasvaa pian. Katsohan kuinka vahva hän on. Hänen silmänsä jo puhuvat.

Lazare setä oli aivan yhtä mieltä kuin vaimoni. Hän virkkoi vakavalla äänellä:

— Älkää tehkö hänestä pappia eikä sotilasta, ellei pojalla ole vastustamatonta halua... Tehdä hänestä herra, on vakava asia...

Babet silmäili minua huolissaan. Rakas nainen ei tuntenut hiventäkään kunnianhimoa itsekohdaltaan, mutta kuten kaikki äidit olisi hän tahtonut olla nöyrä ja ylpeä poikansa edessä. Olisin voinut vanhoa, että Babet kuvitteli häntä jo notaariona tai lääkärinä. Suutelin häntä ja sanoin lempeästi:

— Toivon, että lapsi asuu rakkaassa laaksossamme. Jonakin päivänä tapaa hän Durancen rannalla kuusitoista vuotiaan Babetin, jolle hän antaa juoda. Muistatko, ystäväni... Maaseutu on lahjoittanut meille rauhan: pojastamme tulee talonpoika kuten mekin, onnellinen kuten me.

Liikutettuna suuteli Babet vuorostaan minua. Hän katsoi akkunasta lehdistöä ja virtaa ja niittyjä ja taivasta ja sanoi hymyillen:

— Sinä olet oikeassa, Jean. Maa on ollut hyvä meitä kohtaan, se on oleva hyvä pikku Jacquesillekin... Lazare setä, pääset talonpojan kummiksi.

Lazare setä nyökkäsi päätään väsyneesti ja liikutettuna. Olin jo hetken aikaa häntä tarkastellut ja näin, että hänen silmänsä sumenivat, huulensa vaalenivat. Hän nojasi nojatuoliinsa, vastapäätä avuttua akkunaa, hän oli asettanut valkeat kätensä polvilleen ja katseli kiinteästi taivasta hartaassa hurmiossa.

Minut valtasi levottomuus.

— Oletko sairas, Lazare setä? kysyin häneltä. Mikä teidän on...? Vastatkaa kaikin mokomin!

Hän kohotti hieman toista kättään kuin pyytäkseen minua puhumaan hiljemmin, sitten laski hän sen jälleen alas ja sanoi heikolla äänellä:

— Olen väsynyt. Minun ijälläni on onni kuolettavaa... Älkää nostako hälinää... Tuntui, kuin olisi ruumiini käynyt aivan kevyeksi: en tunne enää jalkojani enkä käsiäni.

Babet nousi pelästyneenä katsellen Lazare setää. Minä laskeuduin polvilleni hänen eteensä ja katsoin huolestuneena häneen. Hän hymyili.

— Älkää kauhistuko, sanoi hän. En tunne mitään tuskaa, tuntuu niin suloiselta, että nukahdan hyvään ja rauhalliseen uneen... Se tulee äkisti, ja minä kiitän siitä Jumalaa. Oi Jean raukkani, juoksin liian nopeasti polkua alas, lapsi on tuottanut minulle liian suurta iloa.

Ja kun me ymmärsimme, kun puhkesimme nyhkyttämään, jatkoi Lazare setä yhä taivasta katsellen:

— Rukoilen teitä, älkää pilatko iloani... Jospa tietäisitte kuinka onnellinen olen saadessani uinahtaa ikuiseen uneen tässä nojatuolissa! En milloinkaan ole uskaltanut uneksia niin lohdullista kuolemaa. Kaikki rakkaani ovat tässä vierelläni... Ja katsokaa kuinka taivas on sininen! Jumala lähettää minulle kauniin illan.

Aurinko meni mailleen tammikäytävän taa. Vinot säteet lankesivat kultaisina puitten juurille, joiden väri oli vanhan kuparin. Kauvempaa häämöittivät vihreät vainiot epäselvästi kirkkaassa valaistuksessa. Lazare setä heikontui heikontumistaan keskellä hellää hiljaisuutta, auringonlaskua, joka yhä vaaleten tulvi sisään akkunasta. Hän sammui hitaasti kuin valot, jotka vaalenivat korkeilla oksilla.

— Oi rakas laaksoni, kuiskasi hän, sinä teet jäähyväiset minulle suloisiksi... Pelkäsin kuolevani talvella kun sinä olet musta.

Me pidätimme kyneleitämme, emme tahtoneet tätä autuasta lähtöä häiritä. Babet rukoili hiljaa. Lapsi päästeli yhä heikkoja huutoja. Lazare setä kuuli nämät huudot kuolinkamppailussaan. Hän koetti kääntyä Babetiin päin ja sanoi yhä hymyillen.

— Olen nähnyt lapsen, minä kuolen onnellisena.

Sitten katseli hän vaaleata taivasta, vaaleata laaksoa ja päästi päänsä vaipuessa alas heikon huokauksen. Lazare sedän ruumis ei kertaakaan vavahtanut; hän kuoli aivankuin olisi vaipunut uneen.

Sydämemme täytti sellainen hartaus, että kyyneleittä vaikenimme. Tunsimme vain tyyntä surua niin koruttoman kuoleman edessä. Hämärä lankesi. Lazare sedän jäähyväiset jättivät meidät toivorikkaiksi, kuten auringon, joka illalla kuolee noustakseen aamulla uuteen elämään.

Sellainen oli syyspäiväni, joka antoi minulle pojan ja vei mukanaan Lazare setäni iltahämärän lepoon.

IV.

Talvi.

Tammikuussa on synkkiä aamuja, jotka jäätävät sydäntä. Herätessäni sinä päivänä tunsin epäselvää levottomuutta. Yöllä oli tullut suoja ja kun kynnykseltä katselin niittyjä ja vainioita näyttivät ne likaisenharmaalta, loan tahrimalta rikkinäiseltä jättiläisrievulta.

Sumuverho peitti näköalan. Sumusta kohisivat synkkinä käytävän tammien mustat oksat, kun rivi aaveita, jotka vartioivat usvamerta takanaan. Maa oli pehmeätä ja täynnä lätäköitä, joissa uiskenteli likaista lunta. Kaukaa kuului Durancen ankara kohina.

Talvi on elähyttävä ja terveellinen, kun taivas on kirkas ja maa kova. Kylmyys pistelee korvia, kävellään reippaasti jäätyneillä teillä, jotka soivat jalan alla hopeanhelein äänin. Pelot leviävät puhtaina, lumivalkoisina, keltaisessa auringonvalossa. Mutta minä en tiedä mitään ikävämpää kuin tuollainen ruma suojasää; vihaan sumua, jonka kosteus painaa raskaana olkapäitä.

Värisin katsellessani pilvistä taivasta; kiiruhdin huoneisiin päättäen, etten lainkaan menisi tänä päivänä pelloille. Eipä kotonakaan työtä puuttunut.

Jacques oli aikoja sitten noussut. Kuulin hänen viheltelevän vajassa, missä hän auttoi miehiä viljasäkkien nostamisessa. Poika oli jo kahdeksantoistavuotias, vahvakäsivartinen ja iloinen. Mikään Lazare setä ei ollut häntä hemmottelemassa ja opettamassa hänelle latinaa, hän ei käynyt haaveilemassa pajujen juurella. Jacquesista oli tullut oikea talonpoika, väsymätön työmies, joka suuttui kun minä johonkin kajosin ja sanoi, että minä olin vanha ja että minun tuli levätä.

Kun kaukaa katselin häntä, kiipesi suloinen ja kevyt olento olkapäilleni, pani pienet kätensä silmilleni kysyen:

— Kuka se on?

Minä nauroin.

— Se on, vastasin minä, pikku Marie, jonka äitinsä on juuri pukenut. Koska hän oli tullut viimeisenä, aikana, jolloin emme enää toivoneet saavamme lasta, oli hän kaksinkertaisesti rakastettu. Hänen heikko terveytensä teki hänet meille kalliiksi. Häntä hoidettiin ja kasvatettiin kuin neitiä; hänen äitinsä tahtoi ehdottomasti tehdä hänestä herrasneitosen eikä minulla ollut rohkeutta panna vastaan, niin hentoiselta näytti pikku Marie kauniissa, nauhoilla koristetuissa silkkihameissaan.

Marie ei laskeutunut alas olkapäiltäni.

— Äiti, äiti, huusi hän, tulehan katsomaan, minä leikin ratsastamista.

Babet tuli huoneeseen ja hymyili. Ah Babet parkani, kuinka vanhoiksi me olimmekaan käyneet. Muistan, että tuona päivänä värisimme väsymyksestä, katsellessamme yksin ollessamme surullisina toisiamme. Lapsemme palauttivat meille nuoruutemme.

Aamiainen oli hiljainen. Meidän oli ollut pakko sytyttää lamppu. Punainen valo, joka levisi huoneeseen, teki sen sanomattoman surullisen näköiseksi.

— Joutavia! sanoi Jacques. Onhan tällainen lämmin sade parempi kuin kova pakkanen, joka paleluttaisi öljypuumme ja viinitarhamme.

Hän koetti laskea leikkiä. Mutta hän oli levoton kuten mekin, tietämättä miksi. Babet oli nähnyt pahoja unia. Me kuuntelimme hänen kertomustaan hymyhuulin, mutta sydäntämme ahdisti.

— Se on ilma, joka tekee meidät näin alakuloiseksi, sanoin minä rauhoittaakseni mieliä.

— Niin, niin, ilmahan se on, vastasi Jacques kiireesti. Pistän muutamia oksia tuleen.

Iloinen valkea karkeloi seinillä. Puut paloivat rätisten ja jättivät punaisen hiiloksen. Olimme istuutuneet takan ääreen; ulkona oli ilma leuto, mutta sisällä huoneissa levisi katosta jääkylmä kosteus. Babet oli ottanut pikku Marien syliinsä; hän puheli matalalla äänellä Marien kanssa ilahuttaen jokelluksellaan lasta.

— Isä, tuletteko mukaan? kysyi Jacques. Menemme katsomaan aittoja ja kellareita.

Lähdin ulos hänen kanssaan. Muutaman vuoden oli vuodentulo ollut huono. Olimme kärsineet suuria vahinkoja: viinitarhamme, puumme olivat vahingoittuneet pakkasessa, raesade oli lyönyt lakoon vehnä- ja kaurapeltomme. Sanoin usein, että olin tullut vanhaksi ja että onnetar, joka on nainen, ei pidä vanhuksista. Jacques nauroi ja vastasi, että hän oli nuori ja aikoi mielistellä onnetarta.

Talvi oli minulla käsissä, kylmä vuodenaika. Tunsin kuinka kaikki kuoli ympärilläni. Jokainen ilo, joka väistyi, pani minut ajattelemaan Lazare setää, joka oli kuollut niin tyynenä; minä etsin uusia voimia hänen rakkaasta muistostaan.

Kello kolmelta oli jo ihan pimeä. Me menimme alas arkihuoneeseen. Babet ompeli takan ääressä pää painuksissa; pikku Marie, joka istui lattialla takkavalkean edessä, puki totisena nukkea. Jacques ja minä seisomme mahonkikirjoituspöydän ääressä, joka oli perintö Lazare sedältä ja tarkastimme laskujamme.

Akkuna oli kuin kiinni muurattu; sumu, joka oli ruutujen takana, muodosti mustan seinän. Tämän seinän takana oli tyhjiys, tuntemattomuus. Vain kova pauhina, joka täytti pimeyden, kuului äänettömydestä.

Olimme lähettäneet pois työväkemme pitäen luonamme vain vanhan palvelijattaremme Margueriten. Kun kohotin päätäni ja kuuntelin, tuntui kuin olisi talo häilynyt syvyydessä. Ei mikään ihmisääni tullut ulkoa, kuulin vain syvyyden pauhinan. Silloin katsoin vaimoani ja lapsiani, minua peloitti kuten vanhusta ainakin joka tuntee itsensä liian heikoksi suojelemaan omaisiaan tuntemattomia vaaroja vastaan.

Pauhu tuli kovemmaksi, meistä tuntui, että ovelle koputettiin. Samassa alkoivat hevoset tallissa hurjasti hirttua, lehmät mylvivät tukahutetusti. Me nousimme seisomaan levottomina. Jacques syöksyi ovelle ja avasi sen selki selälleen. Samea aalto tulvahti äkkiä huoneeseen ja levisi lattialle.

Durance tulvi. Tuo aamusta alkaen yhä kasvava kohina, joka kuului kaukaa, oli sen aikaansaama. Lumi oli sulanut vuoristossa, jokainen mäki oli muuttunut koskeksi, joka sai virran paisumaan. Sumuesirippu oli meiltä kätkenyt tämän äkkinäisen tulvan.

Ankarina talvina oli vesi usein suojalla noussut aina talon portille saakka. Mutta milloinkaan ei virta ollut paisunut niin nopeasti. Avatusta ovesta näimme, että pihamaa oli muuttunut järveksi. Meillä oli jo vettä nilkkoihin asti.

Babet oli nostanut syliinsä pikku Marien, joka itkien puristi nukkeaan rintaansa vasten.

Jacques tahtoi mennä avaamaan tallin ja navetan ovet, mutta äitinsä, joka piti häntä kiinni vaatteista, rukoili häntä pysymään sisällä. Vesi kohosi yhä. Minä työnsin Babetia portaille.

— Pian, pian, menkäämme kamareihin, huusin minä.

Ja minä pakoitin Jacquesin menemään edelläni. Itse jätin viimeisenä alakerroksen.

Marguerite tuli kauhistuneena vinniltä, missä hän oli ollut. Minä sain hänet istumaan perälle huonetta Babetin viereen, joka oli ääneti, kalpea, rukoilevin silmin. Olimme panneet pikku Marien vuoteeseen, hän ei ollut tahtonut erota nukestaan, hän nukahti hiljaa nukke sylissään. Lapsen uni tuotti minulle mielenkevennyttä; kun käännyin ja näin Babetin, joka kuunteli tyttönsä tasaista hengitystä, unohdin minä vaaran, enkä enää kuullut kuinka vesi loiski seiniä vasten.

Mutta Jacques ja minä emme voineet olla näkemättä vaaraa. Levottomuus pakoitti meidät ottamaan selkoa tulvan kasvamisesta. Olimme avanneet akkunan selki selälleen, kumarruimme eteenpäin niin kauvas että olimme vaarassa pudota, katsoimme tutkien yöhön. Sumu leijaili vielä tiheämpänä veden yllä kylvään hienoa sadetta, joka sai meidät värisemään. Epäselvät teräsharmaat välähdykset osoittivat, missä vedenpinta liikkui pimeydessä. Alhaalla pihassa loiski vesi, nousten hiljaa aaltoillen pitkin seiniä. Ja me kuulumme enää vain Durancen raivoisan kohinan ja hevosten ja lehmäin pelästyneet huudot.

Eläinraukkojen hirtunta ja mylvintä kirveli sydäntäni. Jacques katsoi minuun kysyen; hän olisi

tahtonut koettaa niitä vapauttaa. Pian niiden valitukset tulivat sydäntäsärkeviksi ja kuului kova romahdus. Härät olivat murtaneet navetan ovet. Me näimme niiden virran viemänä pyörähdellen uivan ohitsemme. Ja ne katosivat virran kohinaan.

Minut valtasi silloin silmitön viha, olin kuin hullu, puin nyrkkiä Durancelle. Minä seisoin akkunan edessä ja haukuin sitä.

— Kurja! huusin minä vesien pauhinaan, minä olen rakastanut sinua, sinä olet ollut ensimmäinen lemmittyni ja nyt sinä varastat minulta, sinä järkyttelet taloani ja olet ryöstänyt karjani, Kirottu sinä, kirottu!... Sinä olet antanut minulle Babetin, olet tyynenä huuhdellut niittyjeni rantoja. Minä luulin, että että sinä olisit hyvä äiti, muistin että Lazare setä oli rakastanut kirkkaita aaltojasi, ajattelin, että minun oli oltava sinulle kiitollinen... Sinä oletkin äitipuoli, vain vihaa sinä ansaitset...

Mutta Durance tukahutti jylinällään huutoni; ja leveänä, välinpitämättömänä vieritteli se vesiään tyynesti ja itsepintaisesti kuin kohtalo.

Palasin huoneeseen, suutelin Babetia, joka itki. Pikku Marie nukkui hymy huulilla.

— Älä pelkää, sanoin vaimolleni. Vesi ei voi ijankaiken kohota... Se laskee varmasti kohta... Ei ole mitään vaaraa.

— Ei, ei ole mitään vaaraa, toisti Jacques kuumeentapaisesti. Talo on vankka.

Sillä välin oli Marguerite mennyt akkunaan ja pelon ja uteliaisuuden valtaamana kumartunut eteenpäin kuin mieletön. Hän putosi päästään huudon. Minä syöksyin akkunaan, mutta en voinut estää Jacquesia heittäytymästä veteen. Marguerite oli häntä tuudittanut lapsena, hän tunsu vanhusraukkaa kohtaan pojan hellyyttä. Kuullessaan kaksi putoamista, nousi Babet kauhistuneena kädet ristissä. Hän seiso siinä suu auki, silmät suurina ja katsoi akkunaan. Minä istuuduin akkunalaudalle, korvissani suhisi vesien kohina. En tiedä kuinka kauvan Babet ja minä olimme tässä tuskaisassa lamaanuksen tilassa, kun ääni kutsui minua. Se oli Jacques, joka akkunan alla pysytteli kiinni seinässä. Ojensin hänelle käteni ja hän nousi huoneeseen.

Babet painoi hänet kiihkeästi syliinsä. Nyt hän saattoi itkeä; hän huojensi mieltään.

Ei ollut puhetta Marguerista. Jacques ei uskaltanut sanoa meille, ettei hän ollut voinut häntä löytää, emmekä me uskaltaneet kysyä häneltä, mistä hän oli häntä hakenut.

Hän vei minut syrjään akkunaan.

— Isä, sanoi hän puoliääneen, pihalla on jo yli kahden metrin korkeudelta vettä ja virta yhä nousee. Emme voi olla täällä kauvempaa.

Jacques oli oikeassa. Talo järkkyy, vajojen lankut irtautuivat toinen toisensa perästä. Margueriten kuolema painosti mieltämme. Babet rukoili meitä hurjistuneena. Pikku Marie yksin lepäsi rauhallisena suuressa vuoteessaan nukke käsivarrella ja nukkui, hymyillen suloista enkelin hymyään.

Vaara kasvoi joka hetki. Kohta vesi ulottuisi akkunapieleen ja nousisi huoneeseen. Olisi voinut luulla, että sotakone järkytteli taloa kolkkoäänisin, voimakkain, säännöllisin iskuin. Virta löi etusivua vasten. Ja me emme voineet toivoa mitään inhimillistä apua!

— Hetket ovat kalliit, sanoi Jacques tuskallisesti. Me muserrumme raunioihin... Hakekaamme lankkuja, tehkäämme lautta.

Hän puhui kuin kuumeessa. Tietenkin olisin tuhat kertaa mieluummin ollut keskellä virtaa muutamilla yhteensidotuilla pölkyillä kuin tässä sortuvassa talossa. Mutta mistä ottaa tarpeelliset lankut? Raivoissani revin irti kaapinlaudat, Jacques särki huonekalut, revimme akkunalaudat, kaikki puuesineet mitä saimme käsiimme. Ja tietäen, että oli mahdotonta käyttää hyväkseen näitä sirpaleita, heitimme ne keskelle huonetta raivoissamme yhä etsien.

Viimeinen toivomme hukkui, käsitimme onnettomuutemme ja voimattomuutemme. Silloin minä puhkesin itkuun, syleilin Babetia vapisevin käsin, pyysin Jacquesia tulemaan lähelle meitä. Tahdoin, että olisimme kaikki kuolleet samassa syleilyssä.

Jacques oli mennyt akkunaan. Ja äkkiä huusi hän:

— Isä, olemme pelastetut!... Tule katsomaan.

Taivas oli hyvä. Veden irrottama vajankatto oli törmännyt akkunaamme. Tämä katto oli useampia metriä pitkä ja leveä ja oli tehty keveistä pölkyistä ja oljista; se ui vedessä, siitä saimme erinomaisen lautun.

Panin käteni ristiin, jumaloin noita puita ja noita olkia.

Jacques hypähti katolle kiinnitettyään sen ensin lujasti. Hän käveli oljilla koetellen joka puolelta katon vankkuutta. Se kesti, me saatoimme pelotta uskaltaa henkemme sen varaan.

— Oi, se kannattaa meidät kaikki hyvin, sanoi Jacques iloisesti. Katsohan, kuinka vähän se vajoaa veteen!... Vaikeus on siinä, kuinka sitä voimme ohjata.

Hän katseli ympärilleen ja otti kaksi seivästä, jotka uivat virran mukana.

— Hei, tässä ovat aivot, jatkoi hän... Isä, sinä asetut taakse ja minä eteen ja me ohjaamme helposti lauttaa. Vesi ei ole kolmenkaan metrin syvää. Pian, pian lautalle, ei ole viivyteltävä hetkeäkään.

Babet raukkani koetti hymyillä. Hän kietoi hellävaroen pikku Marien ympärille vaipan; lapsukainen heräsi, hän oli niin säikähtynyt, että oli aivan hiljaa, vain silloin tällöin hän nyyhkytti syvään. Minä asetin tuolin akkunan eteen, nostin Babetin lautalle. Pitäessäni häntä sylissäni, suutelin häntä syvästi liikutettuna; tunsin, että se oli jäähyväissuudelma.

Vesi oli alkanut tulvia huoneeseen. Jalkamme olivat kastuneet. Itse nousin viimeisenä lautalle, sitten irroitin köyden. Virta työnsi meidät seinää vasten, meiltä kysyttiin tavatonta varovaisuutta ja suuria ponnistuksia, ennenkuin pääsimme talon luota.

Vähitellen oli sumu hälventynyt. Lähtiessämme saattoi olla puoliyö. Tähtiä verhosi vielä kevyt usva; miltei taivaanrannalta valaisi kuu yötä himmeällä valollaan.

Vasta nyt me näimme tulvan kaikessa suurenmoisessa kauheudessaan. Laakso oli muuttunut joeksi. Kukkulalta toiselle tummien viljelysten välistä vyöryi Durance mahtavana, ainoana, mikä liikkui kuolleessa maisemassa. Se pauhasi kovalla äänellä säilyttäen vihassaankin suunnattoman virtailunsa majesteettisuuden. Siellä täällä kohosi puuryhmiä vedestä, peittäen vaalean vedenpinnan mustalla väreilyllä. Tunsin edessämme käytävän tammien latvat, virta kuletti meitä noita oksia kohden, jotka nykyisessä tilassamme olivat kareja. Lautan ympärillä ui sirpaleita, puukappaleita, tyhjiä tynnyreitä, heinätukkoja; virta kuletti mukanaan tekemänsä rauniot.

Vasemmalla näimme Dourguesin valot. Lyhdynvaloja liikkui yössä. Vesi ei ollut voinut kohota kylään saakka, ainoastaan matalat paikat olivat veden alla. Epäilemättä tultaisiin meitä auttamaan. Me katselimme tutkien valoja, jotka liikkuivat pitkin vedenpintaa; joka hetki olimme me kuulevinamme aironloisketta.

Olimme lähteneet seikkailemaan. Jouduttuamme keskelle virtaa, pyörteiden valtaan, valtasi meidät tuska, miltei kaduimme, että olimme lähteneet talosta. Minä käännyn toisinaan, katselin taloa, joka yhä oli pystyssä harmaana kohoten valkeasta vedestä. Keskellä lauttaa katon olkien päällä istui Babet ja piti sylissään pikku Marieta, jonka pää oli kätkeytyneenä hänen rintaansa vasten, jottei lapsi olisi nähnyt virran kauhuja. Molemmat olivat kumarruksissa, toisiinsa kietoutuneina, kiinteässä syleilyssä, aivankuin kutistuneina kokoon pelosta. Jacques, joka seisoi lautan etuosassa, käytteli koko voimallaan seivästään; silloin tällöin loi hän meihin pikaisen katseen ja kääntyi sitten jälleen työhönsä. Minä autoin häntä parhaani mukaan, mutta yrityksemme vastustaa virtaa eivät onnistuneet. Ennen pitkää ajauduimme me huolimatta seipäistämme, jotka upotimme liejuun niin syväälle, että ne olivat taittua, Durancea kohti, voima, joka tuntui tulevan veden pohjasta, työnsi meitä joelle päin. Hitaasti Durance otti meidät valtaansa.

Ponnistaen voimiamme, hien peittäminä taistelimme me vihan vimmassa virran kanssa, aivankuin se olisi ollut elävä olento, koettaen sitä lannistaa, haavoittaa, surmata. Se puristi meitä jättiläiskäsivarsin ja seipäämme muuttuivat käsissämme aseiksi, jotka me raivoisina iskimme sen rintaan. Se ärjyi, heitti vaahtoaan kasvoillemme, se vääntelehti iskujemme alla. Hampaita kiristellen me vastustimme sen voittokulkua. Emme tahtoneet joutua tappiolle. Ja meidät valtasi hurja halu surmata hirviö, tynnyttää se nyркиniskuilla.

Me kuljimme hitaasti virtaa kohti. Olimme jo ennättäneet tammikäytävän alkuun. Mustat oksat löivät valittavin äänin veteen. Kukaties odotti meitä siellä kuolema, jos törmäisimme puihin. Huusin Jacquesille, että hän ohjaisi pitkin käytävää pitäen kiinni oksista. Ja täten kuljin viimeisen kerran päästä päähän tuon tammikäytävän, jossa olin kävellyt nuoruuteni ja miehuuteni ajan. Tuona kauheana yönä, ulvovassa pyörteessä, minä ajattelin Lazare setää, näin elämäni kauniiden hetkien surullisesti hymyilevän.

Käytävän päässä Durance riemuitsi voitokkaana. Seipäämme eivät enää ylettäneet pohjaan. Vesi vei meitä hurjaa vauhtia eteenpäin voitonriemussa. Ja nyt se saattoikin tehdä meille mitä tahtoi. Me jättäydyimme sen valtaan. Me kuljimme pelottavalla nopeudella. Suuria pilviä, jotka muistuttivat likaisia ja repaleisia riepuja, kulki taivaalla, kuun peittyessä pilviin tuli synkkä pimeys. Me vyöryimme

eteenpäin pimeydessä. Suuret, mustanmustat aallot, jotka muistuttivat kalojen selkää, veivät meitä mukanaan ja pyörittivät lauttaamme. En nähnyt enää Babetia enkä lapsia. Tunsin jo olevani tuonelassa.

En tiedä kuinka kauvan tätä tavatonta kulkua kesti. Äkkiä kuu tuli näkyviin; maisema valkeni. Ja tässä valossa näin edessämme mustan möhkäleen, joka sulki tien, ja jota kohti me virran koko vauhdilla kuljimme. Me olimme hukassa, me murskaantuisimme siinä.

Babet oli noussut seisomaan. Hän ojensi minulle pikku Marien.

— Ota lapsi, huusi hän... Anna minun olla!

Jacques oli jo ottanut Babetin käsivarsilleen.

— Isä, sanoi hän lujalla äänellä, pelastakaa pienokainen... Minä pelastan äitini.

Musta möhkäle oli aivan edessämme. Luulin sitä puuksi. Yhteentörmäys oli ankara, ja lautta, joka oli mennyt kahtia, hajoitti olkensa ja lankkunsa veden pyörteisiin.

Minä putosin puristaen lujasti pikku Marieta. Jääkylmä vesi antoi minulle takaisin rohkeuteni. Noustuani veden pinnalle, asetin lapsen puoleksi hartioilleni ja aloin vaivaloisesti uida. Jollei pienokainen olisi pyörtenyt, vaan olisi reuhtoillut, olisimme molemmat jääneet pohjaan.

Ja uidessani valtasi minut levottomuus. Huusin Jacquesia, koetin nähdä kauvas, mutta kuulin vain veden kohinan, näin vain Durancen vaalean pinnan. Jacques ja Babet olivat pohjassa. Babet oli varmaan puristautunut häneen kiinni, vetänyt hänet pohjaan kuolettavassa syleilyssä. Mikä hirvittävä kuolonkampailu!

Olisin tahtonut kuolla; vajosin hitaasti, ajoin etsiä heitä mustan veden alta. Mutta heti kun vesi kosketti pikku Marien kasvoja, ponnistelin minä uudelleen hurjan tarmokkaasti päästäkseni rantaan.

Niin jätin minä Babetin ja Jacquesin, epätoivoissani siitä, etten saanut kuolla heidän kanssaan, huudellen heitä yhä kähein äänin. Virta heitti minut kiville, kuten heinätukon. Tultuani tuntoihini otin syliini tyttäreni, joka avasi silmänsä. Päivä koitti. Talviyöni oli päättynyt, tuo kamala yö, joka oli surmannut vaimoni ja poikani.

Vuosien kaipausten jälkeen, on minulla nyt yksi lohdutus jäljellä. Itse olen hyinen talvi, mutta minä tunnen tulevan keväimen värähtelevän itsessäni. Lazare setä puhui totta: me emme milloinkaan kuole. Minulla on ollut neljä vuodenaikaa, ja nyt palaan jälleen keväimeen, kun rakkaalle pikku Marielleni alkavat elämän ikuiset surut ja ilot.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NELJÄ PÄIVÄÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of

the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.